

1/5/2015



AFSTUDEERWERKSTUK

Een onderzoek naar de mogelijke effecten van de nieuwe regelgeving omtrent de verplichte rabiës vaccinatie voor geïmporteerde pups, die op 29 december 2014 in werking is getreden, op de legale en illegale hondenhandel.

Afstudeerwerkstuk

Een onderzoek naar de mogelijke effecten van de nieuwe regelgeving omtrent de verplichte rabiës vaccinatie voor geïmporteerde pups, die op 29 december 2014 in werking is getreden, op de legale en illegale hondenhandel.

Naam student:	Larissa Heijne
Opleiding:	B Dier en veehouderij
Major:	Diergezondheid en management
Plaats en datum:	Hoogkarspel, 1 mei 2015
Afstudeerdocent:	Marco Halff

Voorwoord

Voor u ligt mijn afstudeerwerkstuk. Ik heb dit afstudeerwerkstuk geschreven ter afronding van mijn bacheloropleiding hbo Diergezondheid en Management aan de Christelijke Agrarische Hogeschool (CAH) Vientum te Dronten.

Door mijn interesse in dierenwelzijn en de regelgeving betreffende dierenwelzijn te combineren ben ik tot het onderwerp van mijn afstudeerwerkstuk gekomen. Ik heb onderzocht wat de mogelijke effecten kunnen zijn van de vernieuwde regelgeving omtrent rabiës vaccinatie van pups op de illegale en legale hondenhandel.

Bij deze wil ik graag mijn afstudeerdocent, Marco Halff, bedanken voor zijn begeleiding vanuit de CAH. Daarnaast heb ik van een aantal mensen ondersteuning gekregen door middel van het geven van feedback en het verstrekken van informatie. Ik wil daarvoor graag de volgende mensen bedanken: Dennis van Klinger en Toya de Koning – dierenartsen, werkzaam bij Delta Dierenartsen. Richard van 't Wout – inspecteur Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) en Piko Fieggen – programmamanager werkzaam bij de Dierenbescherming.

Ik wens u veel leesplezier en inzicht tijdens het lezen van mijn afstudeerwerkstuk.

Hoogkarspel, 1 mei 2015

Larissa Heijne

Inhoudsopgave

SAMENVATTING	6
ABSTRACT	7
1. INLEIDING TOT HET ONDERZOEK	8
1.1 AANLEIDING EN RELEVANTIE	8
1.2 PROBLEEMSTELLING	9
1.3 DOELSTELLING	10
1.4 VRAAGSTELLING	10
1.5 ONDERZOEKSMETHODE	12
1.6 LEESWIJZER	12
HOOFDSTUK 2. DE REGELGEVING	13
2.1 DE REGELGEVING VOOR 29 DECEMBER 2014	13
2.1.1 Commercieel vervoer	13
2.1.2 Niet-commercieel vervoer	13
2.1.3 Algemene regelgeving	14
2.2 DE REGELGEVING SINDS 29 DECEMBER 2014	14
HOOFDSTUK 3. RABIËS IN DE EU	15
3.1 WAT IS RABIËS?	15
3.1.1 Ziekteverwekker	15
3.1.2 Besmetting	16
3.1.3 Ziekteverloop bij de mens	16
3.1.4 Behandeling bij de mens	16
3.1.5 Ziekteverloop bij de hond	17
3.1.6 Behandeling bij de hond	17
3.1.7 Preventie	17
3.2 RABIËS IN DE EU	17
HOOFDSTUK 4. DE HONDENHANDEL	19
4.1 LEGALE HONDENHANDEL	19
4.1.1 Situatie binnen de EU	19
4.1.2 Feiten en cijfers in Nederland	20
4.2 ILLEGALE HONDENHANDEL	21
4.2.1 Situatie binnen de EU	24
4.2.2 Feiten en cijfers in Nederland	25
HOOFDSTUK 5. DE ONTWIKKELINGSFASEN VAN DE HOND	26
5.1 SCHEIDEN VAN HET MOEDERDIER	26
5.2 DE ONTWIKKELINGSFASEN	26
5.2.1 De neo-natale fase	26
5.2.2 Overgangsfase	26
5.2.3 Eerste socialisatie fase	27
5.2.4 Tweede socialisatie fase	27
HOOFDSTUK 6. CONSUMENTEN ONDERZOEK	28
6.1 ONDERZOEKSPLAN	28
6.1.1 Aanleiding	28

6.1.2 Doel van het onderzoek.....	28
6.1.3 Werkwijze.....	28
6.1.4 Onderzoeksvragen	29
6.2 RESULTATEN	30
HOOFDSTUK 7. FOKKERS ONDERZOEK	34
7.1 ONDERZOEKSPLAN	34
7.1.1 Aanleiding.....	34
7.1.2 Doel van het onderzoek.....	34
7.1.3 Werkwijze.....	34
7.1.4 Onderzoeksvragen	35
7.2 RESULTATEN	36
HOOFDSTUK 8. DISCUSSIE	41
8.1 DISCUSSIE MATERIAAL EN METHODE	41
8.1.1 Sterke punten.....	41
8.1.2 Verbeterpunten.....	41
8.2 DISCUSSIE RESULTATEN EIGEN ONDERZOEKEN	42
8.3 DISCUSSIE RESULTATEN LITERATUURONDERZOEK EN RESULTATEN EIGEN ONDERZOEKEN	43
HOOFDSTUK 9. CONCLUSIES.....	45
HOOFDSTUK 10. AANBEVELINGEN	47
BRONNENLIJST	48
BIJLAGEN	51
BIJLAGE 1. CHECKLIST SCHRIFTELIJK RAPPORTEREN.....	52

Samenvatting

In Nederland is er jaarlijks een aanwas van naar schatting 180.000 puppies. Een groot deel daarvan komt binnen via de illegale hondenhandel uit andere Europese lidstaten. Aangezien pups jonger dan 3 maanden tot voor kort Nederland binnengebracht mochten worden zonder rabiës vaccinatie, bracht dit alles bij elkaar het risico op insleep van rabiës in Nederland met zich mee. De overheid tracht het risico op de insleep van rabiës nu te verkleinen door middel van de nieuwe wetgeving die in werking getreden is op 29 december 2014.

De nieuwe wetgeving geeft aan dat elke hond die Nederland binnenkomt, gevaccineerd dient te zijn tegen rabiës. Aangezien de rabiës vaccinatie pas op een leeftijd van 12 weken toegediend mag worden, waarna nog eens 3 weken wachttijd in acht genomen dient te worden, zullen op dit moment alle honden die op legale wijze vanuit het buitenland Nederland binnengebracht worden minimaal 15 weken oud zijn.

Dit afstudeeronderzoek is uitgevoerd om te onderzoeken welke mogelijke gevolgen deze nieuwe wetgeving zal hebben op zowel de legale als illegale hondenhandel.

Om hier antwoord op te kunnen geven is literatuuronderzoek uitgevoerd, zijn interviews met experts gehouden en er zijn enquête onderzoeken uitgevoerd onder consumenten en fokkers. De verkregen resultaten van de enquête onderzoeken zijn verwerkt en geanalyseerd door middel van het statistisch computerprogramma SPSS.

Het consumentenonderzoek is uitgevoerd onder 73 consumenten die in het bezit zijn van een hond en/of van plan zijn in de nabije toekomst een hond aan te schaffen. Het fokkersonderzoek is uitgevoerd onder 37 fokkers, waarvan 29 woonachtig in Nederland, 7 in België en 1 in Spanje. De respondenten hebben antwoord gegeven op diverse vragen met betrekking tot de nieuwe wetgeving.

De resultaten van het afstudeeronderzoek laten zien dat de nieuwe wetgeving hoogstwaarschijnlijk een negatieve uitwerking zal hebben op de hondenhandel. De buitenlandse fokkers zullen stoppen met het (legaal) exporteren van pups naar Nederland met tot gevolg dat de illegale hondenhandel een nog groter marktaandeel zal krijgen onder de Nederlandse consumenten.

Een toename van de illegale hondenhandel zal het risico op de insleep van rabiës in Nederland doen toenemen. Dit is het tegenovergestelde van wat de overheid tracht te bereiken met de nieuwe wetgeving.

Aangezien de nieuwe wetgeving pas kortgeleden in werking is getreden zijn alle conclusies die voortkomen uit dit onderzoek gebaseerd op verwachtingen. Exacte feiten en cijfers over de daadwerkelijke gevolgen van de nieuwe wetgeving zijn pas over enkele jaren vast te stellen. Het is dan ook aan te bevelen over enkele jaren een vervolgonderzoek uit te voeren.

Abstract

In Holland there is an estimate accretion of 180.000 puppies. A large part enters the country via illegal dog trading routes from other European countries. Since pups younger than 3 months were allowed to be imported without rabies vaccine, the risk of rabies in Holland increased. The government tries to decrease this risk now via new laws that are in place since the 29th of December 2014.

The new legislation indicate that every dog that is imported in Holland should have received a vaccine for rabies. Since rabies vaccines are only to be provided to dogs who are 12 weeks old, and after that a 3 week waiting period is necessary, dogs that are imported legally in this country will be at least 15 weeks old.

This graduation research is conducted to research possible implications this new legislation will have on legal as well as illegal dog trading.

To answer that question I conducted a literature research, took interviews with experts and carried out a survey among consumers and breeders. The results from these surveys are organized and analyzed with the statistical computer program SPSS.

The consumer research was carried out among 73 consumers who own a dog and/or plan to buy a dog in the near future. The breeders research was carried out among 37 dog breeders, of whom 29 live in Holland, 7 in Belgium and 1 in Spain. They all answered a diverse list of questions concerning the new legislation in place in Holland.

The results of the graduation research show that the new laws will probably have a negative effect on the dog trade. The foreign breeders will stop (legally) importing pups to Holland, which will result in a rise of illegal dog trade among Dutch consumers.

An increase of illegal dog trade will also increase the risk of rabies in Holland. This is exactly the opposite effect that the government hoped to achieve with the new legislation.

Since the new legislation is only in place for a short time period all conclusions of this research are based on expectations. Facts and exact figures about the actual consequences will not be available for a few years to come. It is therefore recommended to conduct this research again a few years from now.

1. Inleiding tot het onderzoek

Dit afstudeerwerkstuk is geschreven in het kader van het afstuderen aan de CAH Vilentum te Dronten. In dit eerste hoofdstuk wordt in paragraaf 1 de aanleiding en relevantie beschreven. In paragraaf 2 is de probleemstelling te lezen. Paragraaf 3 geeft duidelijkheid over de doelstelling van het onderzoek. In paragraaf 5 wordt de vraagstelling beschreven met daarin de hoofdvraag en deelvragen. Paragraaf 6 geeft inzicht in de toegepaste onderzoeksmethode. In paragraaf 7 is de leeswijzer opgenomen.

1.1 Aanleiding en relevantie

In Nederland gelden er invoereisen voor het importeren van honden uit andere EU landen (landen die behoren tot de Europese Unie). Er wordt hierbij onderscheid gemaakt tussen commercieel vervoer en niet-commercieel vervoer. Ondanks het onderscheid tussen commercieel en niet-commercieel vervoer is er op beide vormen van vervoer grotendeels dezelfde regelgeving van toepassing. Hierin wordt onder andere aangegeven dat dieren ouder dan drie maanden gevaccineerd moeten zijn tegen rabiës, ook wel hondsdolheid genoemd.

Rabiës is een virusziekte die zowel mensen als dieren kan infecteren. Het virus is neurotroop, wat betekent dat het virus zich richt op het zenuwstelsel. Vanaf de plaats waar het virus het lichaam binnendringt klimt het virus langs de zenuwbanen naar het centraal zenuwstelsel en daarna naar andere organen. (Kumar & Abbas, 2011). Overdracht van het virus kan plaatsvinden door bijten, krabben of likken. Via de slijmvliezen of via wondjes op de huid kan het virus het lichaam binnendringen. (Stahl, et al., 2014). Als er niet direct na besmetting en voor het ontstaan van ziekteverschijnselen behandeling plaatsvindt is het virus dodelijk. Rabiës is een zoönose, wat betekent dat de ziekte overgebracht kan worden van dier op mens (LICG, 2014).

Honden mogen pas gevaccineerd worden tegen rabiës op een leeftijd van minimaal drie maanden. Vervolgens duurt het daarna 21 dagen tot het vaccin optimaal werkzaam is (Rijksoverheid, 2014). Er werd tot voor kort op de regelgeving een uitzondering gemaakt voor honden die jonger waren dan drie maanden, omdat deze dieren nog niet tegen rabiës gevaccineerd konden worden. Het was daardoor toegestaan pups jonger dan drie maanden Nederland binnen te brengen vanuit een ander (EU) land, ondanks dat deze pups nog niet gevaccineerd waren tegen rabiës. De eis daarbij was wel dat het dier in gezelschap van het moederdier, van wie het dier nog afhankelijk is, vervoerd moest worden. Wanneer het moederdier niet aanwezig kon zijn, moest de eigenaar bij de Nederlandse douane indien gevraagd een schriftelijke verklaring afgeven dat het jong tot aan de reis is opgegroeid op de geboorteplek en niet in contact is geweest met dieren die mogelijk besmet zijn met rabiës. (LICG, 2014).

Op 29 december 2014 is er nieuwe regelgeving in werking getreden. Elke hond die Nederland binnengebracht wordt moet verplicht gevaccineerd zijn tegen rabiës (Rijksoverheid, 2014). Het is daardoor sindsdien niet langer toegestaan honden jonger dan drie maanden leeftijd Nederland binnen te brengen, omdat deze dieren nog niet tegen rabiës gevaccineerd zijn. Dit betekent dat vanaf nu alle geïmporteerde pups een minimale leeftijd van 15 weken zullen hebben.

Met de nieuwe regelgeving wil de overheid zowel mens als dier beschermen tegen rabiës in Nederland. Nederland heeft al sinds 1923 een rabiës vrije status en wil deze behouden (Kooi, 2014). Rabiës is zowel in Nederland als in de meeste andere Europese landen vrij goed onder controle. Het

blijkt echter steeds weer dat oplettendheid is geboden, met name door de illegale invoer van gezelschapsdieren uit endemische gebieden (Rosa, Stenvers, & Smak, 2013). De import van pups uit onder andere nieuw toetredende Oost-Europese lidstaten, die niet allemaal vrij zijn van rabiës, neemt de laatste jaren sterk toe. Ook de aandacht voor dierenleed in het buitenland en daarmee de groeiende behoefte om dieren naar Nederland te halen, vergroten de kans op rabiës in Nederland. De overheid verwacht met de nieuwe regelgeving de kans op het importeren van pups met rabiës te verkleinen. (Rijksoverheid, 2014).

1.2 Probleemstelling

Wettelijk gezien mag een pup vanaf 7 weken leeftijd bij het moederdier weg (Rijksoverheid, 2014). Na invoering van de nieuwe regelgeving kunnen alleen nog pups, die in Nederland geboren zijn, verkocht worden vanaf 7 weken leeftijd. Vanwege de vernieuwde regelgeving zullen pups afkomstig uit het buitenland al minimaal 15 weken oud zijn op het moment van import en verkoop. De pup maakt tussen de derde en twaalfde levensweek zijn eerste socialisatie fase door. Wil de consument een pup aanschaffen die deze eerste socialisatieperiode al achter de rug heeft? Tijdens deze fase ontwikkelt de pup zijn sociale gedragspatronen ten overstaan van mensen en andere honden, onderzoeksgedrag en zindelijkheid. Na de twaalfde week sluit de eerste socialisatie fase zich. Een slechte eerste socialisatie fase is onomkeerbaar. (Stichting Platform Verantwoord Huisdierenbezit, 2010).

Een tweede vraag is of het voor een fokker wel rendabel is om een pup 15 weken lang te verzorgen alvorens te verkopen. Niet alleen de extra kosten van de nodige weken verzorging komen daarbij kijken maar ook de verplichte rabiës vaccinatie op 12 weken leeftijd. Tevens worden pups ingeënt tegen onder andere hondenziekte en parvo op 6, 8 en 12 weken leeftijd. Normaal gesproken zorgt de fokker ervoor dat de pup de 6 weken enting gehad heeft, de kosten van de entingen op 8 en 12 weken leeftijd zijn voor de koper. Als de pup tot 15 weken leeftijd bij de fokker verblijft, zal deze ook de 8 en 12 weken enting voor zijn rekening moeten nemen.

Het is in het belang van zowel het dierenwelzijn als de volksgezondheid in Nederland om het risico, op de import van pups die mogelijk besmet zijn met rabiës, zoveel mogelijk te beperken. De nieuwe regelgeving lijkt een goede manier om dit te bereiken. Echter, voor fokkers in het buitenland is het na invoering van de nieuwe regelgeving naar verwachting een stuk minder rendabel om pups naar Nederland te exporteren op een legale manier. Mogelijk stimuleert de overheid met de nieuwe regelgeving daardoor juist de illegale hondenhandel.

De afgelopen jaren zijn er enkele incidenten in Nederland geweest met geïmporteerde pups waarbij rabiës is vastgesteld. Zo is er in 2012 bij een hond in Amsterdam hondsdelheid vastgesteld. Het hondje van 8,5 week oud was gevonden in Marokko. Op 4 februari 2012 is het hondje met een chip en een gezondheidscertificaat vanuit Marokko naar Spanje vervoerd. Op 11 februari 2012 is de hond vanuit Spanje naar Nederland vervoerd. De GGD (Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst) Amsterdam is diezelfde avond gestart met contactonderzoek. Zij heeft ongeveer 50 personen die in contact zijn geweest met de hond opgespoord en gevaccineerd. De NVWA heeft twee katten en een hond opgespoord die in contact zijn geweest met het hondje. (NVWA, 2012). In oktober 2013 zijn er in Rotterdam en Zaandam twee pups uit Bulgarije van ongeveer 4 maanden oud geëuthanaseerd. De NVWA heeft bij deze pups, die uit hetzelfde nest afkomstig waren, rabiës vastgesteld. Bij controle onderzoek is gebleken dat de pups geen rabiës hadden. Toch is er in de tussentijd contactonderzoek

uitgevoerd door de GGD Rotterdam-Rijnmond en de GGD Zaandam. Zij hebben in totaal 48 personen, die risicovol contact hebben gehad met de hondjes, opgespoord en gevaccineerd. (NVWA, 2013).

De invoering van de nieuwe regelgeving omtrent de verplichte vaccinatie voor pups die Nederland binnenkomen zal mogelijk effect hebben op de legale en illegale hondenhandel. De overheid verwacht met de nieuwe regelgeving de kans op het importeren van pups met rabiës te verkleinen. Wat de mogelijke neveneffecten van de nieuwe regelgeving zullen zijn op zowel de legale als de illegale hondenhandel wordt nergens beschreven.

1.3 Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen op welke manier de nieuwe regelgeving omtrent de verplichte rabiës vaccinatie voor geïmporteerde pups, die op 29 december 2014 in werking is getreden, mogelijk effect zal hebben op de legale en illegale hondenhandel. Het gaat hierbij om de handel van pups die vanuit andere EU landen naar Nederland gebracht worden.

Het is van belang naar de mogelijke positieve en negatieve effecten te kijken bij invoering van een dergelijke nieuwe regelgeving. Dat belang is zo groot omdat de nieuwe regelgeving gevolgen kan hebben voor de volksgezondheid en het dierenwelzijn in Nederland. Vandaar ook dat de resultaten van dit onderzoek relevant zullen zijn voor diverse organisaties zoals de NVWA en de Dierenbescherming.

De NVWA vermoedt dat de nieuwe regelgeving negatieve invloed zal hebben op de legale hondenhandel. De NVWA verwacht dat de illegale hondenhandel toe zal nemen en de legale hondenhandel af zal nemen, aldus Richard van 't Wout - inspecteur NVWA en projectleider hondenhandel in Nederland. De NVWA heeft belang bij dit afstudeeronderzoek omdat de onderzoeksresultaten het vermoeden van de NVWA mogelijk kan bevestigen. (van 't Wout, 2014).

De Dierenbescherming heeft een belangrijke taak in het waarborgen en verbeteren van het dierenwelzijn in Nederland. De Dierenbescherming werkt nauw samen met het ministerie van economische zaken. Wellicht geven de resultaten van dit afstudeeronderzoek aanleiding voor de Dierenbescherming om actie te ondernemen in de vorm van een advies aan het ministerie voor het aanpassen of veranderen van de regelgeving, aldus Piko Fieggen – programmamanager handel en fokkerij van de Dierenbescherming. (Fieggen, 2015).

1.4 Vraagstelling

Naar aanleiding van de probleemstelling is de hoofdvraag als volgt geformuleerd:

‘Welke mogelijke effecten heeft de nieuwe regelgeving omtrent de verplichte rabiës vaccinatie voor pups die geïmporteerd worden in Nederland, die op 29 december 2014 in werking is getreden, op de legale en illegale hondenhandel?’

Om antwoord te kunnen geven op de hoofdvraag zijn de volgende deelvragen opgesteld. Antwoord op de deelvragen vormen tezamen antwoord op de hoofdvraag.

1. Over de regelgeving

- 1.1. Wat is de huidige nationale regelgeving omtrent het importeren van pups jonger dan 3 maanden?
- 1.2. Wat gaat er veranderen per 29 december 2014 met ingang van de nieuwe regelgeving?

- 1.3. Wat is het doel van de nieuwe regelgeving?
2. *Over rabiës in de EU*
 - 2.1. Wat is rabiës? (ziekteverwekker, besmetting, ziekteverloop bij mens/bij hond, preventie)
 - 2.2. Wat is het gevaar van rabiës voor de Nederlandse volksgezondheid?
 - 2.3. Wat is het gevaar van rabiës voor het dierenwelzijn in Nederland?
 - 2.4. Welke landen behoren tot de EU?
 - 2.5. Welke EU landen hebben een rabiës vrije status en welke EU landen hebben dat niet?
3. *Over hondenhandel*
 - 3.1. Wat is illegale hondenhandel?
 - 3.2. Wat is legale hondenhandel?
 - 3.3. Hoeveel pups komen er jaarlijks Nederland binnen vanuit andere EU landen (legaal en schatting illegaal)?
 - 3.4. Hoeveel van de jaarlijks geïmporteerde pups in Nederland zijn afkomstig van illegale hondenhandelaren binnen de EU?
 - 3.5. Vanuit welke EU landen komen pups naar Nederland?
4. *Over de ontwikkelingsfasen van de hond*
 - 4.1. Wat is de gemiddelde leeftijd waarop pups worden verkocht?
 - 4.2. Hoe ziet de ontwikkeling van een pup tussen de geboorte en 15 weken leeftijd eruit?
 - 4.3. Op welke leeftijd maakt de pup de socialisatie fase door?
5. *Over de consument*
 - 5.1. Om welke reden(en) kopen consumenten op dit moment pups uit het buitenland?
 - 5.2. Welke afwegingen maakt de consument bij de aanschaf van een pup?
 - 5.3. Zijn consumenten geïnteresseerd in het aanschaffen van een pup van 15 weken of ouder?
 - 5.4. Zijn consumenten bereid na invoering van de nieuwe regelgeving meer geld te betalen voor een pup uit het buitenland?
6. *Over fokkers*
 - 6.1. Is het voor fokkers in het buitenland rendabel om pups van 15 weken oud te exporteren (en verkopen) naar Nederland?
 - 6.2. Welke extra kosten voor fokkers in het buitenland brengt de nieuwe regelgeving met zich mee?
 - 6.3. Is er voor legale fokkers in het buitenland nog voldoende afzetmarkt in Nederland na invoering van de nieuwe regelgeving?
7. *Over de mogelijke effecten van de nieuwe regelgeving*
 - 7.1. Wat zijn de mogelijke positieve effecten van de nieuwe regelgeving op de legale hondenhandel?
 - 7.2. Wat zijn de mogelijke positieve effecten van de nieuwe regelgeving op de illegale hondenhandel?
 - 7.3. Wat zijn de mogelijke negatieve effecten van de nieuwe regelgeving op de legale hondenhandel?
 - 7.4. Wat zijn de mogelijke negatieve effecten van de nieuwe regelgeving op de illegale hondenhandel?

1.5 Onderzoeksmethode

Veel informatie is verkregen uit literatuur onderzoek. Zowel de hondenhandel als de vernieuwde regelgeving zijn actuele en veelbesproken onderwerpen. Daardoor is er door middel van literatuuronderzoek hierover voldoende informatie te vinden. Feiten en cijfers zijn verkregen uit onderzoeksrapporten van onder andere de Raad van Dieraangelegenheden, de IFAW en de NVWA.

Verder is informatie verkregen door middel van een consumentenonderzoek, een fokkers onderzoek en interviews met belanghebbende organisaties zoals de NVWA en de Dierenbescherming. Ook zijn experts aangesproken om ontbrekende informatie te verkrijgen zoals dierenartsen en een dierengedragstherapeut.

Welke onderzoeksmethode precies is toegepast bij het uitvoeren van het consumentenonderzoek en het fokkers onderzoek is te lezen in hoofdstuk 6 en hoofdstuk 7 van dit afstudeerwerkstuk.

1.6 Leeswijzer

In dit afstudeerwerkstuk wordt in hoofdstuk 2 de regelgeving verder toegelicht. Hoofdstuk 3 gaat in op de virusziekte rabiës. In hoofdstuk 4 wordt verder ingegaan op de legale en illegale hondenhandel, inclusief feiten en cijfers. Hoofdstuk 5 heeft betrekking op de ontwikkelingsfasen van de hond. Hoofdstuk 6 beschrijft het consumenten onderzoek. Hierin worden zowel de onderzoeksmethode als de resultaten en conclusies beschreven. In hoofdstuk 7 wordt het fokkers onderzoek uitgebreid toegelicht, inclusief resultaten en conclusies. Hoofdstuk 8 bestaat uit de discussie, hierin worden de resultaten van het eigen onderzoek en de resultaten van het literatuuronderzoek tegen elkaar afgewogen. In hoofdstuk 9 worden de conclusies en daarbij horende aanbevelingen beschreven. Tot slot vindt u de bronnenlijst en de bijlagen.

Hoofdstuk 2. De regelgeving

In dit hoofdstuk wordt toegelicht hoe de nationale en Europese regelgeving omtrent rabiës vaccinatie eruit ziet. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen de regelgeving zoals deze was voor 29 december 2014 en de regelgeving sindsdien.

2.1 De regelgeving voor 29 december 2014

Sinds de oprichting en uitbreiding van de EU is er vrij verkeer van goederen en diensten zonder controle aan de binnengrenzen. De meeste landen waar honden vandaan komen zoals Hongarije, Slowakije, Tsjechië en Polen maken tegenwoordig deel uit van de EU. De handel in honden is niet onvoorwaardelijk illegaal binnen de EU, maar handelaren en vervoerders moeten zich wel aan bepaalde regels en voorschriften houden. (van Uhm, 2010). Zoals eerder vermeld, wordt in de regelgeving onderscheid gemaakt tussen commercieel vervoer en niet-commercieel vervoer.

2.1.1 Commercieel vervoer

Elke hond die onbegeleid reist, wordt beschouwd als commerciële handel. Hiervoor geldt sinds januari 2009 dat handelszendingen van honden door de overheid gecertificeerd moeten worden. Onder handelszendingen van honden verstaan we zendingen van een partij honden met het oog op verhandeling. Ook mogen honden alleen in het handelsverkeer worden gebracht, wanneer zij afkomstig zijn van bedrijven of handelszaken die door de bevoegde autoriteit zijn geregistreerd.

Bedrijfsmatige handelaren in Europa moeten een zogenoemd Traces certificaat aanvragen bij de import en export van honden. Om een Traces certificaat te verkrijgen moet de handelaar een exportaanvraag indienen bij de daarvoor bevoegde overheidsinstantie in eigen land, in Nederland is dit de NVWA.

Traces (TRAdE Control en Expert System) is een elektronische database waarmee de verplaatsing van dieren en producten van dierlijke oorsprong van zowel binnen als buiten de EU gemonitord worden. Het Traces-systeem verbindt veterinaire bevoegde autoriteiten in EU-lidstaten en landen buiten de EU met elkaar. De honden die verhandeld worden moeten een paspoort en gezondheidscertificaat hebben dat is afgegeven door een door de bevoegde autoriteit aangewezen dierenarts. Zo moet een hond te identificeren zijn, ouder zijn dan zeven weken leeftijd en de dieren mogen niet onnodig lijden tijdens het transport. De aangewezen dierenarts moet 24 uur voor de verzending een klinisch onderzoek hebben uitgevoerd, waarbij is geconstateerd dat de dieren zich in goede gezondheid bevinden voor aanvang van de reis. (van Uhm, 2010).

2.1.2 Niet-commercieel vervoer

Onder niet-commercieel vervoer wordt verstaan: het reizen met maximaal vijf honden die niet bestemd zijn voor verkoop, in de aanwezigheid van de eigenaar. Niet-commercieel vervoer valt niet onder de transportverordening en men hoeft daarom geen vervoersvergunning te hebben.

Ook mag er in bepaalde uitzonderingsgevallen met meer dan vijf honden gereisd worden voor niet-commerciële doeleinden. Zo is het bijvoorbeeld wel toegestaan met meer dan vijf honden te reizen voor deelname aan een wedstrijd in het buitenland. In dergelijke situaties moeten de dieren echter wel een gezondheidscertificaat hebben. Hiervoor moet de eigenaar een exportaanvraag indienen, er wordt een dan Traces certificaat afgegeven dat vier maanden geldig is. Daarnaast moet de eigenaar kunnen aantonen dat er daadwerkelijk sprake is van niet-commercieel vervoer. Dit kan aangetoond worden met bijvoorbeeld een inschrijvingsbewijs van een wedstrijd.

2.1.3 Algemene regelgeving

Ondanks het onderscheid tussen commercieel en niet-commercieel vervoer is er op beide vormen van vervoer grotendeels algemene regelgeving van toepassing. Deze geeft aan dat een dier in het bezit moet zijn van een paspoort volgens Europees model. Ook moet het dier geïdentificeerd zijn. Sinds juli 2011 moeten alle honden die binnen de EU reizen gechipt zijn. (LICG, 2014). Identificatie door middel van een tatoeage is alleen nog voldoende als deze aantoonbaar voor 2 juli 2011 is geplaatst (Rijksoverheid, 2014). Tot slot moeten dieren ouder dan drie maanden een geldige rabiës vaccinatie hebben. Honden jonger dan drie maanden leeftijd mochten Nederland binnengebracht worden zonder rabiës vaccinatie.

2.2 De regelgeving sinds 29 december 2014

Op 29 december 2014 is er nieuwe regelgeving in werking getreden. Het is sindsdien niet langer toegestaan honden jonger dan drie maanden leeftijd Nederland binnen te brengen, omdat deze dieren nog niet tegen rabiës gevaccineerd zijn. Zoals eerder genoemd werd er voorheen een uitzondering gemaakt voor deze jonge dieren, waardoor pups jonger dan 3 maanden leeftijd zonder rabiës vaccinatie geïmporteerd mochten worden. Sinds 29 december 2014 moet elke hond die Nederland binnengebracht wordt, verplicht gevaccineerd zijn tegen rabiës.

De rabiës vaccinatie is pas geldig als deze is toegediend op een leeftijd van minimaal 12 weken en daarna drie weken wachttijd in acht zijn genomen, in verband met de werkzaamheid van het vaccin. Dit betekent dat alle geïmporteerde pups vanaf 29 december 2014 minimaal 15 weken oud zijn op het moment van import en verkoop.

Er wordt in de regelgeving nog steeds onderscheid gemaakt tussen commercieel vervoer en niet-commercieel vervoer. Voor beide vormen van vervoer geldt dat de honden minimaal 15 weken oud moeten zijn op het moment van export en minimaal 21 dagen voor transport gevaccineerd dienen te zijn tegen rabiës.

Hoofdstuk 3. Rabiës in de EU

In dit hoofdstuk wordt beschreven welke rol rabiës speelt binnen de EU. Er wordt beschreven wat rabiës is en op welke manier rabiës een gevaar vormt voor zowel de volksgezondheid als het dierenwelzijn. Tot slot wordt beschreven welke landen behoren tot de EU en wat de rabiës status van deze landen is.

3.1 Wat is rabiës?

Rabiës, ook wel hondsdoelheid genoemd, is een virusziekte die zowel mensen als honden, katten, fretten, apen, vleermuizen en vossen kan infecteren. Als er na besmetting met het virus niet direct behandeling plaatsvindt, is het virus dodelijk.

Rabiës is een zoönose, wat betekent dat de ziekte overgebracht kan worden van dieren naar mensen. In Nederland vormen vooral vleermuizen de belangrijkste verspreiders van de ziekte. Daarnaast zijn geïmporteerde (huis)dieren altijd een potentieel risico. (Kooi, 2014). Besmetting van mens op mens komt niet voor (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, 2015).

3.1.1 Ziekteverwekker

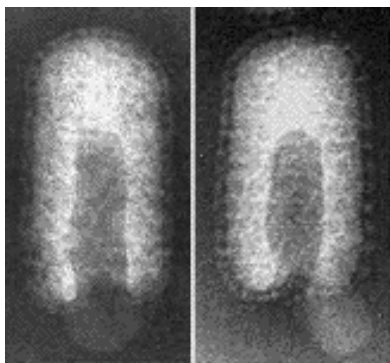
Het rabiësvirus is het typesoort van het genus *Lyssavirus*, in de familie *Rhabdoviridae*, orde *Mononegavirales*. Lyssavirussen hebben een helixvormige symmetrische structuur. Deze virussen hebben een envelop en zijn RNA virussen met een genoom van enkelstrengs RNA in negatieve richting. (Kooi, 2014).

Van het virus zijn inmiddels zeven genotypen bekend. Voor Nederland zijn drie genotypen van belang:

- Het klassieke rabiësvirus (genotype 1) zoals te zien in figuur 1; rabiësvirus, dat bij vele zoogdieren voor kan komen;
- De European-bat-lyssavirus 1 (genotype 5 – hierin bestaan twee verschillende clusters EBL1a en EBL1b);
- En de European-bat-lyssavirus 2 (genotype 6 ofwel EBLV-2).

Genotypen 5 en 6 komen voor bij vleermuizen. (Kooi, 2014).

Het virus is neurotroop (het richt zich op het zenuwweefsel). Vanaf de plaats waar het virus het lichaam binnendringt klimt het virus langs de zenuwbanen naar het centraal zenuwstelsel en daarna naar andere organen. (Kumar & Abbas, 2011).



Figuur 1; rabiësvirus (bron: [ATV's Special Rabies page by Steven K. Vernon](#))

3.1.2 Besmetting

Overdracht vindt plaats door bijten, krabben of likken. De speekselklieren bevatten hoge concentraties van het virus, wat verdere overdracht via speeksel en/of een bijtwond mogelijk maakt. Via de slijmvliezen of via wondjes op de huid kan het virus binnenkomen. Alle zoogdieren kunnen besmet raken met hondsdoelheid. (LICG, 2014).

3.1.3 Ziekteverloop bij de mens

De incubatietijd is bij de mens gemiddeld 20 tot 60 dagen, maar kan oplopen tot meer dan een jaar. De incubatietijd is vooral afhankelijk van de plaats op het lichaam waar men gebeten wordt; hoe verder van het centraal zenuwstelsel af, hoe langer de incubatietijd. De diersoort die de beet heeft toegebracht, de aard van de beet en de hoeveelheid virus zijn medebepalend voor de incubatietijd. (Kooi, 2014).

Het ziekteverloop kent verschillende fases. Eerst treden er allerlei niet-specifieke klachten op, zoals rillingen, koorts, niet lekker voelen, verminderde eetlust, misselijkheid, braken en hoofdpijn. De wond kan pijn doen en jeuken. In de daaropvolgende neurologische fase zijn twee ziektevormen te onderscheiden; rabiës furiosa komt in tachtig procent van de gevallen voor. Patiënten met deze ziektevorm hebben als klachten onder andere hyperactiviteit en krampen. De andere ziektevorm, rabiës paralytica, komt in twintig procent van de gevallen voor. Bij deze vorm krijgt de patiënt last van steeds erger wordende verlamningsverschijnselen.

Ongeveer de helft van alle patiënten ontwikkelt aërofobie (luchtfobie) of hydrofobie (waterfobie). Hierbij treden spierspasmen op bij verplaatsing van lucht, bij het zien van vloeistoffen of wanneer men probeert te drinken. Ook ontstaat een verhoogde speekselaanmaak bij mensen die besmet zijn met rabiës. Hierdoor kan schuim in de mond worden gevormd. Zonder tijdige en juiste behandeling van de patiënt zal deze uiteindelijk in coma raken en overlijden. (LICG, 2014).

3.1.4 Behandeling bij de mens

De patiënt kan behandeld worden door binnen de incubatietijd in een aantal sessies passieve (immuunglobulinen) en actieve immunisatie (rabiës vaccin) toe te passen (Kooi, 2014). De (vermoedelijk) besmette patiënt krijgt in vier weken tijd vijf inentingen toegediend.

Mensen die van te voren volledig gevaccineerd waren tegen rabiës moeten ook behandeld worden na een beet van een dier dat mogelijk met rabiës besmet is. De behandeling van een patiënt die vooraf gevaccineerd was tegen rabiës is wel eenvoudiger, er hoeven geen immuunglobulinen toegediend te worden. (LICG, 2014).

Als gestart wordt met de preventieve behandeling, direct na de mogelijke besmetting en voordat de patiënt ziekteverschijnselen laat zien, kan voorkomen worden dat het virus in het zenuwstelsel terecht komt (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, 2015).

Ter voorkoming van een microbiële infectie kan mogelijkerwijs ook behandeling met antibiotica noodzakelijk zijn. Ook moet tetanusvaccinatie worden overwogen. (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, 2011).

Indien een rabiësinfectie niet behandeld wordt, dan is de afloop in alle gevallen dodelijk (Kooi, 2014).

3.1.5 Ziekteverloop bij de hond

De incubatietijd bij de hond verschilt behoorlijk, van 1 week tot 8 maanden (Dierenziekenhuizen, 2015). Honden met rabiës krijgen dezelfde ziekteverschijnselen als mensen, waarbij honden met name rabiës furiosa krijgen. Bij de hond is gedragsverandering één van de eerste symptomen. De hond verandert van karakter, wordt agressief of onrustig. Honden die besmet zijn met rabiës gaan zwerven, vermageren en lopen onzeker. In een later stadium van de ziekte loopt speeksel uit de bek. Als deze symptomen zich voordoen is het verloop erg progressief en volgt de dood meestal binnen 7 dagen. (Dierenziekenhuizen, 2015).

3.1.6 Behandeling bij de hond

Net als bij de mens is behandeling van een met rabiës besmette hond alleen mogelijk en zinvol tijdens de incubatietijd, voordat ziekteverschijnselen ontstaan zijn. Als eenmaal ziekteverschijnselen ontstaan is behandeling niet meer mogelijk. Behandeling van een hond die mogelijk besmet is met rabiës bestaat uit het eenmalig toedienen van een rabiës vaccinatie door een dierenarts. Honden die vooraf aan de mogelijke besmetting al gevaccineerd waren tegen rabiës hebben geen behandeling nodig. (van Klingeren, 2015).

3.1.7 Preventie

Dankzij vaccinaties bij vossen is de vossenpopulatie in Nederland, op dit moment, vrij van rabiës. Er zijn in Nederland wel vleermuizen die een vorm van rabiës bij zich dragen. Met name bij de laatvlieger en in mindere mate bij de meervleermuis komen besmettingen voor. Deze dieren dragen niet het klassieke rabiësvirus, maar de aan rabiës verwante virussen EBLV-1 en EBLV-2. Het lijkt er op dat dit virus minder ziekteverwekkend is voor mensen. (Kooi, 2014).

In Nederland is één van de belangrijkste adviezen elk onnodig contact met vleermuizen te vermijden. Vangst van levende en het ophalen van dode vleermuizen moet door deskundigen gedaan worden. In Nederland is dit voorbehouden aan veterinaire deskundigen en controleurs van de NVWA. Verder moet bij een mogelijke besmetting zo snel mogelijk behandeling plaatsvinden om te voorkomen dat de ziekte ontstaat. (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, 2011).

Wanneer huisdieren worden meegenomen naar het buitenland is rabiësvaccinatie van die dieren verplicht. Deze vaccinatie dient minimaal 21 dagen voor vertrek naar het buitenland toegediend te worden.

Honden die worden geïmporteerd moeten voorzien zijn van een gezondheidscertificaat waaruit moet blijken dat de dieren, minimaal drie maanden en maximaal één jaar voordien, volledig gevaccineerd zijn met een gecontroleerd en goedgekeurd rabiës vaccin. (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, 2011).

3.2 Rabiës in de EU

De EU is een partnerschap van 28 landen in Europa. De EU is ontstaan in de nasleep van de Tweede Wereldoorlog. In eerste instantie ging het vooral om economische samenwerking: de gedachte was dat landen die handel drijven met elkaar, van elkaar afhankelijk worden en dus niet zo snel met elkaar in conflict raken. Het resultaat was de Europese Economische Gemeenschap (EEG), opgericht in 1958. Inmiddels is dit uitgegroeid van een zuiver economisch project tot een organisatie die zich bezighoudt met allerlei beleidsterreinen. Van ontwikkelingshulp tot milieu. Mede daarom kreeg de EEG in 1993 een nieuwe naam: Europese Unie (EU). De EU is gebaseerd op de rechtsstaat: alles wat

zij doet is gebaseerd op verdragen die vrijwillig en op democratische wijze door alle lidstaten zijn aanvaard. Het zijn bindende afspraken waarmee de doelstellingen van de EU op tal van gebieden worden vastgelegd. (Europa EU, 2015).

De 28 landen die op dit moment tot de EU behoren zijn:

België	Frankrijk	Litouwen	Roemenië
Bulgarije	Griekenland	Luxemburg	Slovenië
Cyprus	Hongarije	Malta	Slowakije
Denemarken	Ierland	Nederland	Spanje
Duitsland	Italië	Oostenrijk	Tsjechië
Estland	Kroatië	Polen	Verenigd Koninkrijk
Finland	Letland	Portugal	Zweden

Het merendeel van de landen die behoren tot de EU, de zogenoemde EU lidstaten, zijn op dit moment vrij van rabiës. Deze landen hebben een rabiës vrije status. De Wereldorganisatie voor Diergezondheid (Office International des Épizooties, ofwel OIE) heeft onder andere bepaald dat als er geen autochtone gevallen van rabiës bij mensen of dieren zijn voorgekomen tijdens een periode van minimaal 2 jaar, een land of regio de rabiësvrije status kan verkrijgen. (Rosa, Stenvers, & Smak, 2013).

Er zijn op dit moment 10 EU lidstaten die (nog) geen rabiës vrije status hebben. Dit zijn de volgende lidstaten (Het Landelijk Coördinatiecentrum Reizigersadviesing, 2015):

- Bulgarije
- Griekenland
- Hongarije
- Estland
- Kroatië
- Letland
- Litouwen
- Polen
- Roemenië
- Slowakije

Zorgwekkend is dat, op Griekenland na, alle lidstaten waar rabiës nog steeds voorkomt, behoren tot Oost-Europa. Dit is zorgwekkend omdat juist vanuit deze Oost-Europese landen op grote schaal puppies geëxporteerd worden naar andere landen binnen de EU, waaronder Nederland. Hierbij worden vaak de EU en Traces-richtlijnen geschonden en worden puppies op te jonge leeftijd, zonder of met verkeerde inentingen, hondenpaspoorten en transportpapieren onder slechte gezondheids- en welzijnsomstandigheden verhandeld. (van Uhm, 2010).

Hoofdstuk 4. De hondenhandel

In dit hoofdstuk wordt beschreven wat legale en illegale hondenhandel definieert. Daarbij wordt in kaart gebracht hoe de situatie binnen de EU is. Daarnaast wordt specifiek beschreven wat de feiten en cijfers in Nederland zijn.

4.1 Legale hondenhandel

Onder legale hondenhandel wordt verstaan: het verhandelen van honden volgens de geldende wet- en regelgeving. De handelaar houdt zich aan alle geldende wet- en regelgeving met betrekking tot de verzorging en het transport van de dieren.

Fokkers die binnen de EU op een legale manier handelen in honden, houden zich aan de geldende regelgeving. Dit houdt in dat de pups in het land van herkomst door een dierenarts gezien en goedgekeurd moeten worden, voorafgaand aan het transport. De handelaar moet een vergunning hebben voor het transport en het transport moet geregistreerd staan in het Traces systeem. Alle pups moeten een paspoort hebben volgens Europees model, dienen gechipt en geregistreerd te zijn zodat ze getraceerd kunnen worden en dienen tegen rabiës gevaccineerd te zijn, ten minste 21 dagen voorafgaand aan het transport. Dit betekent dat pups minimaal 15 weken oud zijn alvorens zij op transport gaan naar het buitenland.

Kort gezegd wordt onder legale hondenhandel verstaan; het fokken en verhandelen van honden volgens de geldende wet- en regelgeving.

Een legale fokker/handelaar is onder meer te herkennen aan de volgende punten:

- Er hoort altijd een stamboom bij de pup, hier hangt geen meerprijs aan vast;
- De pup wordt pas na 7 tot 8 weken weggehaald bij de fokker (vanuit het buitenland pas na 15 weken);
- De moeder van de puppies is altijd aanwezig;
- Normaal gesproken fokt hij met 1 ras. Uitzonderlijk kan bijvoorbeeld een labradorfokker ook golden retrievers fokken;
- Voordat hij een pup wil verkopen wenst hij wat (privé)zaken te weten van de nieuwe eigenaar;
- Hij is in het bezit van alle benodigde papieren van beide ouders;
- Soms zijn er meerdere nesten (2) met slechts enkele weken leeftijdsverschil. (Lievens, 2005).

4.1.1 Situatie binnen de EU

Uit onderzoeken is gebleken dat het merendeel van de pups die binnen de EU geëxporteerd en geïmporteerd worden, op illegale wijze verhandeld worden. Door middel van het Traces systeem worden de legale transporten van pups geregistreerd. Er is weinig tot geen informatie te vinden over de cijfers van de situatie binnen de gehele EU. Er is bekend dat 95% van de legaal geïmporteerde honden van bedrijfsmatige handelaren in Nederland afkomstig zijn uit Hongarije en Slowakije. In de periode van januari 2009 tot februari 2010 zijn er 93 honden op legale wijze vanuit Nederland geëxporteerd. Deze zijn geregistreerd in het Traces systeem. Bijna 98% van deze legale export van honden vanuit Nederland gaat naar Frankrijk, de overige honden zijn naar Zweden geëxporteerd. (van Uhm, 2010). Er zijn geen cijfers te vinden over de overige jaren en over de cijfers van handel van en naar andere EU landen.

4.1.2 Feiten en cijfers in Nederland

Volgens het Forum Welzijn Gezelschapsdieren (FWG), in 2005 ingesteld door de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV), is er in Nederland naar schatting een aanwas van 180.000 puppies op jaarbasis. Hiervan komen er 45.000 van de exterieurfokkers en 15.000 van bedrijfsmatige fokkers en handelaren. (Forum welzijn gezelschapsdieren, 2006). Deze honden vallen binnen de registratie en zijn te traceren, de honden zijn op een legale wijze gefokt en verhandeld binnen Nederland.

Van januari 2009 tot februari 2010 werden in Nederland 2691 honden met Traces papieren geïmporteerd. Deze honden zijn op een legale wijze geïmporteerd, 95% van deze legale importhonden komt uit Oost-Europa. (van Uhm, 2010).

4.2 Illegale hondenhandel

Vaak zijn illegale aspecten verweven in de legale hondenhandel. Daarom is de scheiding tussen malafide en bonafide fokkers en handelaren onduidelijk. De Algemene Inspectiedienst (AID) stelt dat er sprake is van malafide hondenhandel als het dierenwelzijn ondergeschikt wordt gemaakt aan het geldelijk gewin en van illegale hondenhandel indien er niet aan de eisen van de wetgeving is voldaan. Honden die door een bedrijfsmatige handelaar worden geïmporteerd of geëxporteerd zonder Traces-certificaten zijn illegaal. (van Uhm, 2010).

Er zijn twee hoofdredenen voor consumenten voor het aanschaffen van een pup van een illegale handelaar of fokker. Ten eerste omdat er lange wachtlijsten (een jaar of langer) zijn bij verenigingen van rashonden, terwijl bij de illegale handelaren de puppies, van het gewenste ras, direct besteld en afgehaald kunnen worden. Ten tweede zijn bepaalde rashonden zeer prijzig. Bij een gemiddelde rasfokker betaalt men voor een pup € 1000,- tot € 1500,-, terwijl een illegaal gefokte hond tussen de € 200,- tot € 500,- kost. (Scharroo, 2006).

Dat illegale handelaren veel geld verdienen met de handel in pups is gebleken uit een onderzoek van Four Paws International in 2013. In het onderzoeksrapport is het volgende voorbeeld weergegeven zoals in onderstaande tabel 1; financieel overzicht illegale hondenhandel.

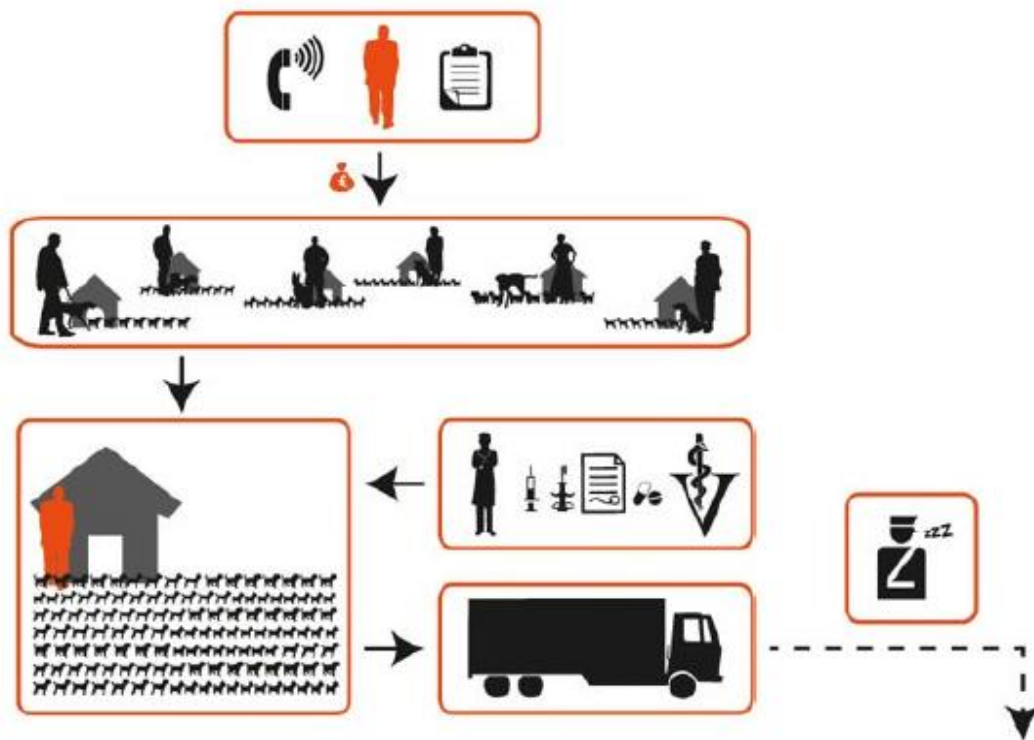
Tabel 1; financieel overzicht illegale hondenhandel (bron: Four Paws International 2013)

Position	Costs per dog	Transport of 20 dogs	Transport of 260 dogs
Chihuahua	150€	3.000€	39.000
10% Commission	15€	300€	3.900
Passport and Chip	20€	200€	2.600
Veterinarian Charge	1,2€	24€	312€
Total Price in Hungary	186,20€	3.724€	48.412€
Transport for 20 dogs from Hungary to Hamburg (Germany)	50€	1.000€	2.500
Average sales price in Germany	1.000€	20.000€	260.000
Profit for trader in Germany	763,80€	15.276€	209.088€

Deze tabel laat duidelijk zien hoe hoog de verdiensten van illegale handelaren zijn. Uit ditzelfde onderzoek is ook gebleken dat tijdens het zomerseizoen de prijzen lager liggen, terwijl met de feestdagen de prijzen juist stijgen.

In het onderzoek is ook in beeld gebracht hoe de illegale hondenhandel in zijn werk gaat. Het netwerk van de illegale hondenhandel is in twee delen op te splitsen. Het eerste deel van het netwerk bestaat uit handelaren die contacten hebben met broedfokkers. Zij plaatsen 'bestellingen' bij deze fokkers en zodra ze opgehaald kunnen worden, rijden de handelaren rond langs de fokkers om de pups in te laden.

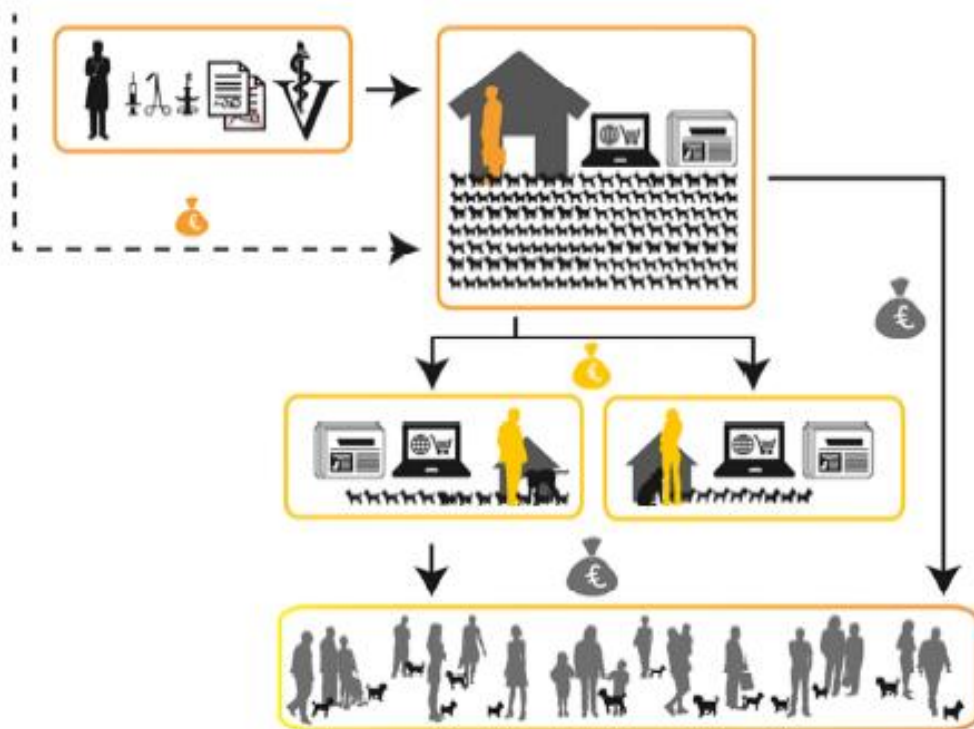
Vervolgens worden de pups verzameld in een schuur of garage. Een dierenarts wordt opgeroepen om de pups te voorzien van een (meestal namaak) EU-paspoort en een chip. Daarna worden de pups ingeladen om te worden vervoerd naar de bestemming(en). De bestemmingen zijn fokkers en handelaren in andere landen. (Four Paws International, 2013). Het eerste deel van het netwerk (in het onderzoek wordt dit deel 'the operating business' genoemd) is schematisch weergegeven in onderstaande figuur 2; the operating business.



Figuur 2; the operating business (bron: Four Paws International 2013)

Het tweede deel van het netwerk, het zogenoemde distribution network, heeft betrekking op de verkoop van de pups nadat ze geïmporteerd zijn. Nederland speelt een grote rol in dit netwerk, zo is gebleken uit het onderzoek van Four Paws International. Dit heeft te maken met de zwakke wetgeving en reglementen in Nederland, vergeleken met de regelgeving in landen als Duitsland en België. De pups worden dus rechtstreeks vanuit Oost-Europese landen naar Nederland gebracht.

Eenmaal aangekomen in Nederland wordt de buitenlandse chip verwijderd en vervangen door een Nederlandse chip, zodat de pups makkelijker verkocht kunnen worden. Vervolgens worden de pups verkocht. Meestal worden de pups online aangeboden. (Four Paws International, 2013). Dit tweede deel van het netwerk is schematisch weergegeven in onderstaande figuur 3; the distribution network.



Figuur 3; the distribution network (bron: Four Paws International 2013)

Een illegale fokker/handelaar is onder meer te herkennen aan de volgende punten:

- Door meer te betalen kan je een stamboom bij je pup verkrijgen;
- Je pup wordt thuis bezorgd;
- De puppies liggen in een schuur of stal zonder moeder;
- De fokker verkoopt meerdere rassen;
- De fokker vraagt niet naar je persoonlijke omstandigheden of achtergrond;
- Er zijn geen geldige papieren van de ouders aanwezig;
- Er zijn puppies van verschillende leeftijden bijvoorbeeld 2 puppies van 10 weken, 3 puppies van 12 weken en 1 pup van 8 weken. (Lievens, 2005).

4.2.1 Situatie binnen de EU

In 2013 heeft organisatie Four Paws International onderzoek gedaan naar de invloed van illegale hondenhandel op de markt, consumenten, het one-health concept en dierenwelzijn. Uit dit onderzoek is onder andere naar voren gekomen, in welke landen veel productie netwerken zitten en naar welke landen voornamelijk gedistribueerd wordt.

In onderstaande figuur 4; hondenhandel netwerken Europa, is overzichtelijk te zien hoe deze netwerken eruit zien. Er is een verdeling gemaakt in landen met hoge marktwaarde, dus landen die aantrekkelijk zijn voor distributie en landen waar de grootste zogenoemde puppy mills zitten. Puppy mills zijn wat we in het Nederlands broedfokkers noemen.

De pijlen in de afbeelding geven de transport routes aan. (Four Paws International, 2013). Landen met hoge marktwaarde zijn aangegeven met een groene kleur. Landen waar veel pups gefokt worden zijn aangegeven met een rode kleur.



Figuur 4; hondenhandel netwerken Europa (bron: Four Paws International 2013)

4.2.2 Feiten en cijfers in Nederland

Zoals eerder vermeld in paragraaf 4.1.2 is er in Nederland naar schatting een aanwas van 180.000 puppies per jaar. Van slechts 60.000 van deze pups is de afkomst te herleiden, deze zijn op legale wijze verhandeld. Het merendeel daarvan is afkomstig uit Nederland. Slechts 2691 honden werden van januari 2009 tot februari 2010 in Nederland geïmporteerd met Traces papieren. Het aantal honden dat via het grijze en zwarte circuit binnenkomt, wordt echter geschat op een veelvoud daarvan. (Forum welzijn gezelschapsdieren, 2006).

Aangezien slechts 60.000 van de 180.000 puppies jaarlijks op legale wijze verhandeld worden, vallen 120.000 puppies daarmee buiten de registratie en worden mogelijk illegaal verhandeld.

De grote vraag naar puppies in Nederland wordt vanuit het buitenland beantwoord. Veel honden worden uit Oost-Europese landen geïmporteerd omdat deze honden aanzienlijk goedkoper zijn. Volgens een enquêteonderzoek door de Federation of Veterinarians of Europe (FVE) uit 2009 komt ook Nederland naar voren als land waar illegale puppies vandaan komen en waar puppyfabrieken zitten. Deze zogenoemde puppyfabrieken bevinden zich voornamelijk in Noord-Brabant. Nederland speelt daarnaast door de vele bemiddelingsbureaus (naar schatting rond de 80) een belangrijke rol als tussenhandelaar naar lokale en internationale markten. (van Uhm, 2010).

De afgelopen tien jaar worden jaarlijks gemiddeld 550 honden in beslag genomen, mogelijk in verband met illegale hondenhandel. Er wordt geschat dat 50.000 honden in Nederland uit de illegale handel komen. De bekende cijfers wijzen echter op een veel groter aantal. De precieze omvang van de illegale hondenhandel blijft moeilijk te achterhalen, maar de verschillende schattingen geven aan dat het in ieder geval jaarlijks gaat om vele tienduizenden puppies. (van Uhm, 2010).

Hoofdstuk 5. De ontwikkelingsfasen van de hond

Dit hoofdstuk geeft informatie over de ontwikkeling van pups. De eerste fasen van de ontwikkeling van de pup zijn van belang in de overweging bij de aanschaf van een pup omdat deze fasen mede bepalend zijn voor de ontwikkeling van het gedrag op latere leeftijd (Stichting Platform Verantwoord Huisdierenbezit, 2010).

5.1 Scheiden van het moederdier

In Nederland is de regelgeving ‘besluit houders van dieren’ van kracht. In dit besluit wordt aangegeven in artikel 1.20 dat honden op de leeftijd van 7 weken van het moederdier gescheiden mogen worden. (Rijksoverheid, 2014).

Op deze leeftijd hebben de pups de eerste inenting al gehad. Deze inenting tegen onder andere hondenziekte en parvo wordt gegeven op 6 weken leeftijd. Ook zijn de pups al gechipt. Het is vervolgens aan de nieuwe eigenaar om de pup op 8 en 12 weken leeftijd opnieuw te laten vaccineren door een dierenarts. De rabiës vaccinatie mag gegeven worden vanaf 12 weken leeftijd.

Voor honden die geïmporteerd worden vanuit het buitenland geldt echter sinds ingang van de nieuwe regelgeving dat de pups pas op de leeftijd van 15 weken Nederland binnen gebracht kunnen worden en naar de nieuwe eigenaar overgedragen kunnen worden. Dit betekent dat de pup op dat moment alle inenting al gehad heeft, inclusief de rabiës vaccinatie op 12 weken leeftijd. Het is in dat geval aan de nieuwe eigenaar om de hond jaarlijks opnieuw te laten vaccineren.

5.2 De ontwikkelingsfasen

Alle honden die in Nederland gefokt worden mogen op een leeftijd van 7 weken of ouder verkocht worden. Pups die vanuit het buitenland naar Nederland geïmporteerd worden zijn echter al minimaal 15 weken oud voordat deze in Nederland verkocht kunnen worden.

De ontwikkeling van pups is onder te verdelen in diverse fasen. Inzicht in de ontwikkelingsfasen van de pup geeft duidelijkheid over wat het verschil tussen 7 weken leeftijd en 15 weken leeftijd precies betekent voor de consument. De ontwikkelingsfasen die hiervoor relevant zijn, worden beschreven in onderstaande paragrafen.

5.2.1 De neo-natale fase

De neo-natale fase is de eerste fase van de geboorte tot 13 dagen leeftijd. In deze fase slaapt de pup 70% van de tijd en de overige tijd wordt besteed aan eten. Deze dagen kan de pup nog niets zien of horen, hij is nog doof en blind. Het moederdier fungeert als warmtebron, voorziet de pup van moedermelk en zij stimuleert de pup om zijn urine en ontlasting kwijt te raken. (Stichting Platform Verantwoord Huisdierenbezit, 2010).

5.2.2 Overgangsfase

De overgangsfase is de opvolgende fase en duurt slechts een week, tot 21 dagen leeftijd. Gedurende deze fase begint de pup te zien en horen, de melktandjes komen door en de pup begint met lopen. In deze fase leert de pup ook zonder hulp te plassen en te poepen. Ook begint tijdens deze fase het leerproces, de pup begint zijn omgeving te onderzoeken. (Stichting Platform Verantwoord Huisdierenbezit, 2010).

5.2.3 Eerste socialisatie fase

De eerste socialisatie fase vindt plaats tussen 3 weken en 12 weken leeftijd. Dit is een zeer belangrijke fase omdat een slechte eerste socialisatie fase onomkeerbaar is. Bij een gebrek aan socialisatie tijdens deze weken is angst niet op latere leeftijd te elimineren.

Tijdens deze fase vindt de ontwikkeling plaats van:

- De sociale gedragspatronen t.o.v. mensen en andere honden;
- Onderzoekgedrag;
- En zindelijkheid.

Stichting Platform Verantwoord Huisdierbezit adviseert eigenaren van een pup tijdens de eerste socialisatie periode het volgende:

Laat uw hond 3 tot 5 keer kennis maken met:

- Andere mensen (man, vrouw, groot, klein, anders gekleurd, met hoofddeksels etc.);
- Andere dieren (konijn, kat, paard, schaap, fret, koe, hert etc.);
- Omgeving (tram, trein, bus, auto, winkels, markt etc.);
- Andere honden: herkenning van uiterlijke kenmerken van soortgenoten (oren, staart, vacht, grootte, vorm van kop, tekening etc.). (Stichting Platform Verantwoord Huisdierenbezit, 2010).

5.2.4 Tweede socialisatie fase

Deze tweede socialisatie fase wordt ook wel de angstfase genoemd. Deze fase duurt van 3 maanden tot 6 maanden leeftijd. In deze fase moeten eerder opgedane ervaringen worden bestendigd om te voorkomen dat de pup desocialiseert en alsnog angstig gedrag gaat vertonen bij onbekende prikkels. Op de leeftijd vanaf ongeveer 15 weken worden rangrelaties in roedel/gezin duidelijk. (Stichting Platform Verantwoord Huisdierenbezit, 2010).

Hoofdstuk 6. Consumenten onderzoek

Om een goed beeld te krijgen van de mening van consumenten over de aanschaf van een pup van minimaal 15 weken leeftijd zal een consumentenonderzoek uitgevoerd worden. In dit hoofdstuk wordt het onderzoeksplan beschreven.

6.1 Onderzoeksplan

Dit onderzoeksplan is het leidraad voor het uitvoeren van het consumentenonderzoek. Het plan beschrijft wat de aanleiding en de doelstelling van het onderzoek zijn. De wijze waarop het onderzoek wordt uitgevoerd en welke vragen gesteld worden aan de consumenten. Tot slot worden de resultaten verwerkt en waar nodig toegelicht.

6.1.1 Aanleiding

Dit onderzoek wordt uitgevoerd om te achterhalen wat de consument belangrijk vindt bij de aanschaf van een pup, hoe gedacht wordt over de socialisatie van een pup en hoe de consument staat tegenover de aanschaf van een pup van 15 weken oud.

6.1.2 Doel van het onderzoek

Het doel van dit onderzoek is te achterhalen of er op de consumentenmarkt voldoende vraag is naar pups van 15 weken leeftijd.

6.1.3 Werkwijze

Volgens het Forum Welzijn Gezelschapsdieren (FWG), in 2005 ingesteld door de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV), is er in Nederland naar schatting een aanwas van 180.000 puppies op jaarbasis in Nederland (Forum welzijn gezelschapsdieren, 2006). Hiervan komen er 45.000 van de exterieurfokkers en 15.000 van bedrijfsmatige fokkers en handelaren. Daarmee vallen 120.000 puppies buiten de registratie en worden mogelijk illegaal verhandeld. Honden die door een bedrijfsmatige handelaar worden geïmporteerd of geëxporteerd zonder Traces-certificaten zijn illegaal (van Uhm, 2010).

Op basis van deze onderzoeksgegevens wordt er bij het consumentenonderzoek van uitgegaan dat in Nederland jaarlijks 180.000 pups aangeschaft worden door consumenten. Om een betrouwbaar beeld te krijgen van de mening van consumenten is de vereiste steekproefgrootte 96 consumenten. Deze steekproefgrootte is berekend op basis van een populatiegrootte van 180.000, een betrouwbaarheid van 95% en een foutmarge van 10% (Steekproefcalculator, 2014).

De doelgroep wordt aan de hand van een vooraf opgestelde vragenlijst ondervraagd. Dit kan gedaan worden via e-mail, schriftelijk of persoonlijk. De consumenten die ondervraagd zullen worden, zijn afkomstig uit het klantenbestand van dierenartsenpraktijk Delta Dierenartsen. Het klantenbestand bevat op dit moment ruim 100 klanten die het afgelopen jaar een pup hebben aangeschaft. Bij onvoldoende verkregen resultaten kunnen daarnaast consumenten benaderd worden, via internet, door het plaatsen van de enquête op fora van websites voor hondeneigenaren.

De resultaten van het onderzoek zullen worden verwerkt door middel van het statistisch computerprogramma SPSS.

6.1.4 Onderzoeksvragen

De enquête is zo kort en overzichtelijk mogelijk gehouden. De onderzoeksvragen zijn gericht op het achterhalen van de mening van hondeneigenaren/toekomstige hondeneigenaren over de aanschaf van een pup van 15 weken of ouder. In de vraagstelling is getracht de respondent zo min mogelijk te beïnvloeden in het beantwoorden van de vragen. Er is daarom voornamelijk gekozen voor open vraagstelling.

De volgende onderzoeksvragen zijn gesteld:

- **Vraag 1.** Wat vindt u de ideale leeftijd om een pup in huis te krijgen (wettelijk is de minimale leeftijd voor het scheiden van het moederdier 7 weken leeftijd)?
- **Vraag 2.** Wat is volgens u de belangrijkste leeftijdsperiode van een pup om hem/haar te socialiseren met mensen en andere dieren (bijvoorbeeld: tussen 7 en 12 weken leeftijd)?
- **Vraag 3.** Stel, u besluit een pup aan te schaffen; wilt u dan een pup van 15 weken of ouder aanschaffen?
- **Vraag 4.** Stel, u wilt een bepaalde rashond aanschaffen, maar de wachttijd hiervoor is bij de fokkers in Nederland enkele maanden. U kunt de betreffende rashond bij een fokker in het buitenland al binnen een paar weken krijgen. Als u wacht op een pup van een Nederlandse fokker dan komt de pup met 7 weken leeftijd bij u in huis. Als u kiest voor de pup uit het buitenland heeft u deze met 15 weken leeftijd bij u in huis. Waar kiest u voor?
- **Vraag 5.** Als u nog graag uw mening wilt geven over iets specifiek, waar niet naar gevraagd is in deze enquête of heeft u tips die u graag wilt delen, dan kunt u deze hier aangeven.

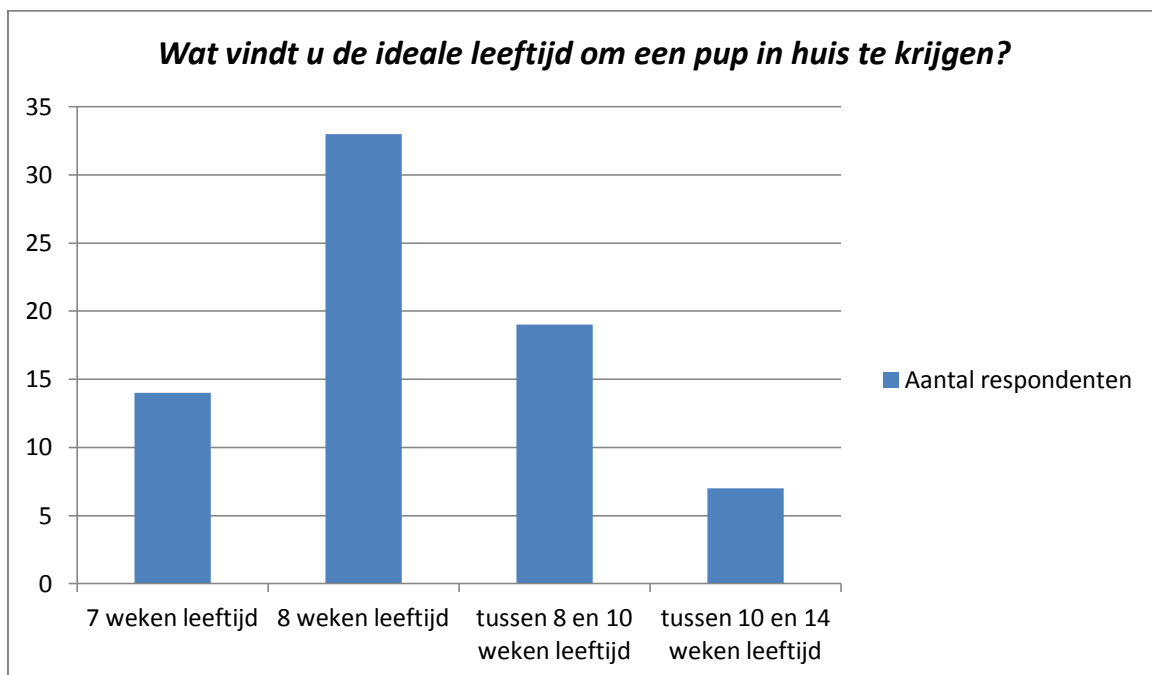
6.2 Resultaten

Het doel was om 96 consumenten te enquêteren. Echter, door beperkte medewerking van de benaderde consumenten en de beperkte beschikbare tijd is het niet gelukt dit aantal te behalen. In totaal zijn er 73 consumenten geënquêteerd. Alle respondenten zijn woonachtig in Nederland.

De resultaten van het onderzoek zijn verwerkt in SPSS. De belangrijkste bevindingen worden hieronder per enquête vraag beschreven.

‘Wat vindt u de ideale leeftijd om een pup in huis te krijgen (wettelijk is de minimale leeftijd voor het scheiden van het moederdier 7 weken leeftijd)?’

Het merendeel van de respondenten (45,2%) geeft aan de pup het liefst op 8 weken leeftijd in huis te krijgen. Daaropvolgend geeft 26% van de consumenten de voorkeur aan een pup van 8 tot 10 weken leeftijd, 19,2% wil de pup het liefst zo snel mogelijk in huis hebben – met 7 weken leeftijd. Een klein overig deel van de respondenten (9,6%) geeft de voorkeur aan een pup tussen de 10 en 14 weken leeftijd. In onderstaande figuur 5; verdeling respondenten vraag 1, is de verdeling van de respondenten schematisch weergegeven.



Figuur 5; verdeling respondenten vraag 1

‘Wat is volgens u de belangrijkste leeftijdsperiode van een pup om hem/haar te socialiseren met mensen en andere dieren (bijvoorbeeld: tussen 7 en 12 weken leeftijd)?’

Bijna 59% van de respondenten denkt dat de belangrijkste leeftijdsperiode voor de eerste socialisatiefase tussen 8 en 15 weken leeftijd is. Daarnaast denkt 21,9% van de respondenten juist dat deze periode plaatsvindt tussen de 3 en 12 weken leeftijd. Dan is er nog 13,7% van de consumenten die denkt dat dit is tijdens het gehele eerste levensjaar, dus vanaf de geboorte van de pup tot aan 1 jaar oud. Tot slot is de laatste 5,5% van de respondenten overtuigd van het feit dat de socialisatie periode pas begint op het moment dat zij de pup in huis hebben.

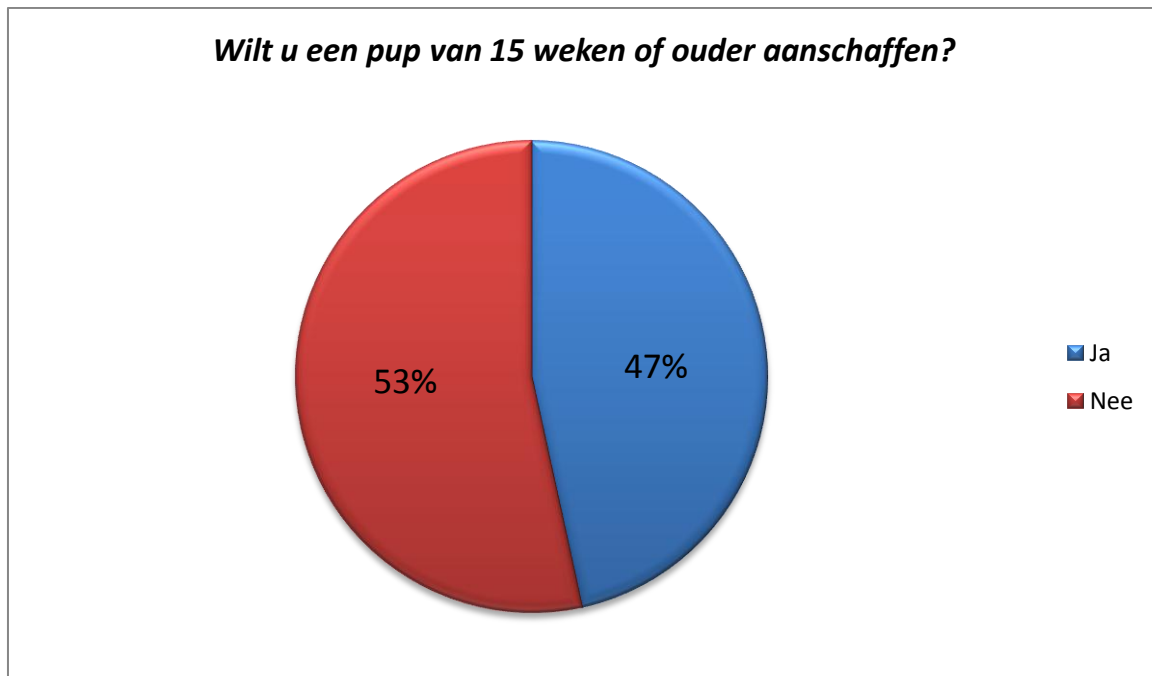
In onderstaande figuur 6; verdeling respondenten vraag 2, is de verdeling van de respondenten schematisch weergegeven.



Figuur 6; verdeling respondenten vraag 2

‘Stel, u besluit een pup aan te schaffen; wilt u dan een pup van 15 weken of ouder aanschaffen?’

Deze vraag is door de respondenten beantwoordt met een ja/nee antwoord, sommigen hebben een toelichting gegeven. De antwoorden zijn bijna gelijkmatig verdeeld: 53,4% van de respondenten wil best een pup van 15 weken of ouder aanschaffen tegenover 46,6% van de respondenten die dat niet wil. In onderstaande figuur 7; verdeling respondenten vraag 3, is de verdeling van de respondenten schematisch weergegeven.



Figuur 7; verdeling respondenten vraag 3

De redenen die genoemd worden door consumenten die welwillend zijn om een pup van 15 weken of ouder aan te schaffen zijn:

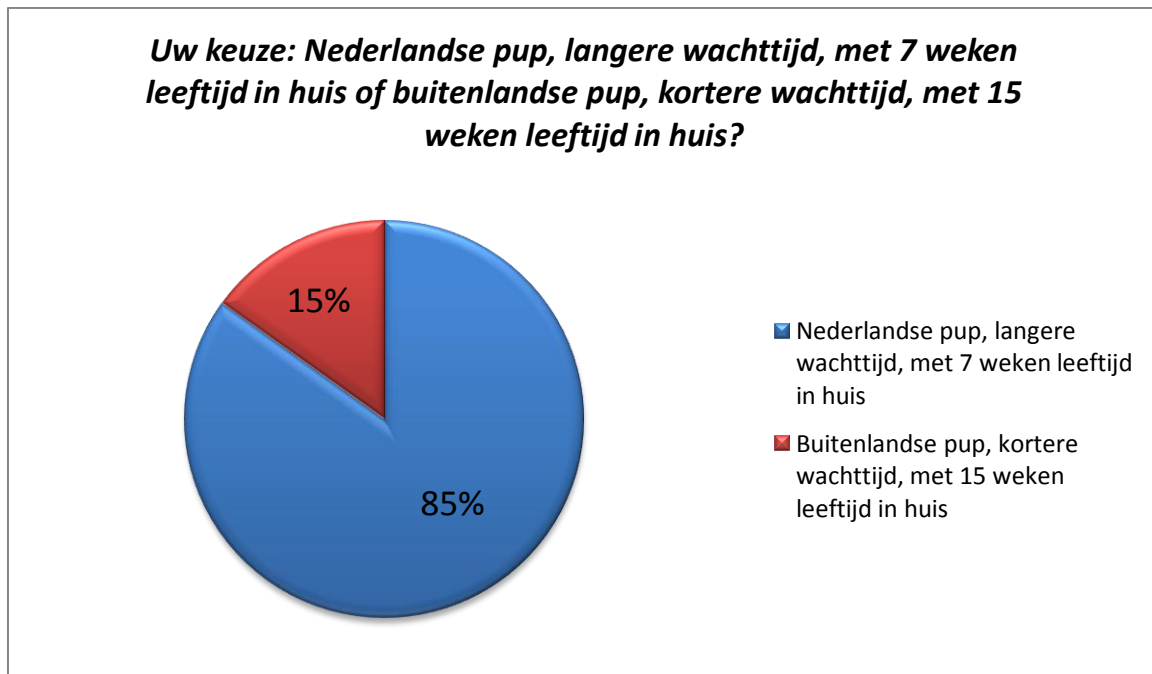
- Ik vertrouw erop dat mijn fokker hem/haar socialiseert
- Als het ras niet in eigen land te verkrijgen is dan zal ik wel moeten
- Voor een asielhond maakt de leeftijd mij niet uit
- De pup zit dan in zijn 'angst fase' en dan kan je juist een sterke en goede band opbouwen
- De hond heeft dan veel van de moeder meegekregen en is dan echt een hond, honden die te vroeg bij de moeder zijn weggehaald zijn toch wat anders qua gedrag
- Alleen als de pup uit het buitenland moet komen ben ik hiertoe bereid, een pup uit eigen land wil ik liever eerder in huis hebben

De laatste opmerking is door het overgrote deel van de respondenten genoemd als reden voor het wel willen aanschaffen van een pup van 15 weken leeftijd.

'Stel, u wilt een bepaalde rashond aanschaffen, maar de wachttijd hiervoor is bij de fokkers in Nederland enkele maanden. U kunt de betreffende rashond bij een fokker in het buitenland al binnen een paar weken krijgen. Als u wacht op een pup van een Nederlandse fokker dan komt de pup met 7 weken leeftijd bij u in huis. Als u kiest voor de pup uit het buitenland heeft u deze met 15 weken leeftijd bij u in huis. Waar kiest u voor?'

Van alle respondenten heeft 84,9% gekozen voor het antwoord 'Nederlandse pup, langere wachttijd, met 7 weken in huis'. Tegenover 15,1% van de respondenten die gekozen heeft voor het antwoord 'buitenlandse pup, kortere wachttijd, met 15 weken leeftijd in huis'.

In onderstaande figuur 8; verdeling respondenten vraag 4, is de verdeling van de respondenten schematisch weergegeven.



Figuur 8; verdeling respondenten vraag 4

‘Als u nog graag uw mening wilt geven over iets specifiek, waar niet naar gevraagd is in deze enquête of heeft u tips die u graag wilt delen, dan kunt u deze hier aangeven.’

Veel respondenten hebben deze laatste vraag als mogelijkheid gebruikt om hun mening te geven over de nieuwe regelgeving in het algemeen. Over het algemeen is de mening van de respondenten dat de nieuwe regelgeving een negatieve uitwerking zal hebben op de hondenhandel. Velen geven aan dat zij verwachten dat de bloedlijnen veel nauwer worden, omdat het lastiger wordt buitenlandse pups naar Nederland te halen. Zij verwachten dat er daardoor minder diversiteit in bloedlijnen zal komen wat uiteindelijk zal resulteren in meer erfelijke ziektes en afwijkingen.

De respondenten noemen de nieuwe regelgeving ‘onzinnig, dom en paradoxaal’. De nieuwe wet is er gekomen om het risico op rabiës te verkleinen in Nederland, terwijl door de nieuwe wetgeving naar hun verwachting de illegale import van pups alleen maar zal toenemen, waardoor het risico op aanwas van ongezonde pups juist alleen maar groter wordt.

De respondenten verwachten dat de nieuwe wetgeving alleen maar nadelig is voor de ‘goede’ fokkers, terwijl de illegale fokkers en handelaren gewoon doorgaan zoals ze voorheen ook deden.

Opvallend is dat een flink aantal van de consumenten aangeeft niet goed op de hoogte te zijn van de nieuwe regelgeving. Zij hebben voorafgaand aan het invullen van de enquête nooit eerder gehoord over deze wetswijziging en zouden hierdoor ook niet alert kunnen zijn bij de aanschaf van een pup of alles volgens legale werkwijze verloopt.

Hoofdstuk 7. Fokkers onderzoek

Om een goed beeld te krijgen van de mening van fokkers over de vernieuwde regelgeving en de bedrijfsmatige gevolgen, zal een fokkers onderzoek uitgevoerd worden. In dit hoofdstuk wordt het onderzoeksplan beschreven.

7.1 Onderzoeksplan

Dit onderzoeksplan is het leidraad voor het uitvoeren van het fokkersonderzoek. Het plan beschrijft wat de aanleiding en de doelstelling van het onderzoek zijn. De wijze waarop het onderzoek wordt uitgevoerd en welke vragen gesteld worden aan de fokkers. Tot slot worden de resultaten verwerkt en waar nodig toegelicht.

7.1.1 Aanleiding

De invoering van de nieuwe regelgeving zal gevolgen hebben voor fokkers in het buitenland die normaliter regelmatig pups naar Nederland exporteren. Om een beeld te krijgen van wat deze gevolgen zouden kunnen zijn, is er gekozen voor een fokkersonderzoek. Dit onderzoek wordt uitgevoerd onder zowel buitenlandse als Nederlandse fokkers. Er is bewust voor gekozen om ook Nederlandse fokkers te ondervragen, omdat zij ook het bedrijfsmatig inzicht hebben in wat de mogelijke gevolgen zullen zijn voor fokkers in het buitenland. Zij hebben echter zelf geen rekening te houden met de nieuwe regelgeving. Verwacht wordt, dat Nederlandse fokkers daarom eerder bereid zullen zijn mee te werken aan het enquête onderzoek.

7.1.2 Doel van het onderzoek

Het doel van het onderzoek is te achterhalen wat de nieuwe regelgeving voor mogelijke gevolgen zal hebben voor fokkers in het buitenland, die regelmatig pups naar Nederland exporteren.

7.1.3 Werkwijze

In 2010 waren er in Nederland 8.000 fokkers aangesloten bij de Raad van Beheer op Kynologisch Gebied (RvB). De RvB verzorgt de stamboomregistratie van pups die gefokt worden. Het merendeel van de aangesloten fokkers is niet bedrijfsmatig bezig met het fokken van honden. In 2010 waren 426 bedrijfsmatige fokkers ingeschreven bij de RvB. (Hogeschool HAS, 2011).

Om een goed beeld te krijgen van de mening van fokkers is de vereiste steekproefgrootte 79 fokkers. Deze steekproefgrootte is berekend op basis van een populatiegrootte van 426 bedrijfsmatige fokkers, een betrouwbaarheid van 95% en een foutmarge van 10% (Steekproefcalculator, 2014). Aangezien de populatie eindig is en de steekproefgrootte meer dan 10% van de gehele populatie bedraagt wordt de correctiefactor eenmaal toegepast. Deze correctiefactor is $N/(n+N-1)$. N is de populatiegrootte = 426 en n is de berekende steekproefgrootte voorafgaande aan de correctie, in dit geval 79. De correctie toepassend geeft dit: $426/(79+426-1) = 0,8452 = \text{afgerond } 0,84$. De steekproefgrootte moet minimaal zijn: $79 \times 0,84 = 66,36 = \text{afgerond } 66$ fokkers. (WisFaq, 2015).

De doelgroep wordt aan de hand van een vooraf opgestelde vragenlijst ondervraagd. Dit kan gedaan worden via e-mail, schriftelijk of persoonlijk. De fokkers zullen vooraf telefonisch benaderd worden om de vragenlijst toe te lichten en medewerking te vragen. De fokkers kunnen gevonden worden via diverse internet websites en de RvB.

De resultaten van het onderzoek zullen worden verwerkt door middel van het statistisch computerprogramma SPSS.

7.1.4 Onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen zijn zo opgesteld om informatie bij de fokker te achterhalen die niet vindbaar was door middel van literatuuronderzoek. Enkele enquête vragen zijn voortgekomen uit een interview met Piko Fieggen van de Dierenbescherming (Fieggen, 2015). In de vraagstelling is getracht de respondent zo min mogelijk te beïnvloeden in het beantwoorden van de vragen. Er is daarom voornamelijk gekozen voor open vraagstelling.

De volgende onderzoeksvragen zijn aan de fokkers gesteld:

- **Vraag 1.** In welk land bent u gevestigd met uw honden fokkerij?
- **Vraag 2.** Welk ras/welke rassen fokt u?
- **Vraag 3.** Wat vindt u als fokker de ideale leeftijd om pups bij het moederdier weg te halen en over te dragen aan de nieuwe eigenaar?
- **Vraag 4.** Wat is volgens u de belangrijkste leeftijdsperiode van een pup om hem/haar te socialiseren met mensen en andere dieren etc.?
- **Vraag 5.** Hoe draagt u bij aan het socialisatie proces van de pups die u fokt?
- **Vraag 6.** Welke consequenties heeft het voor fokkers in het buitenland dat zij nu al hun gefokte pups tot minimaal 15 weken leeftijd bij zich moeten houden, denkt u?
- **Vraag 7.** Denkt u dat er voor buitenlandse fokkers nog voldoende afzetmarkt is in Nederland om pups van 15 weken of ouder verkocht te krijgen?
- **Vraag 8.** Is het voor fokkers in het buitenland nog rendabel om pups van minimaal 15 weken leeftijd te exporteren naar Nederland en deze daar te verkopen?
- **Vraag 9.** Hoe zou u, als fokker in het buitenland die regelmatig pups naar Nederland exporteert, uw werkwijze aanpassen op de nieuwe regelgeving?
- **Vraag 10.** Welke (mogelijke) gevolgen zal de vernieuwde regelgeving kunnen hebben op zowel de legale als de illegale hondenhandel in Europa, denkt u?
- **Vraag 11.** Als u nog graag uw mening wilt geven over iets specifiek, waar niet naar gevraagd is in deze enquête of heeft u tips die u graag wilt delen, dan kunt u deze hier aangeven.

7.2 Resultaten

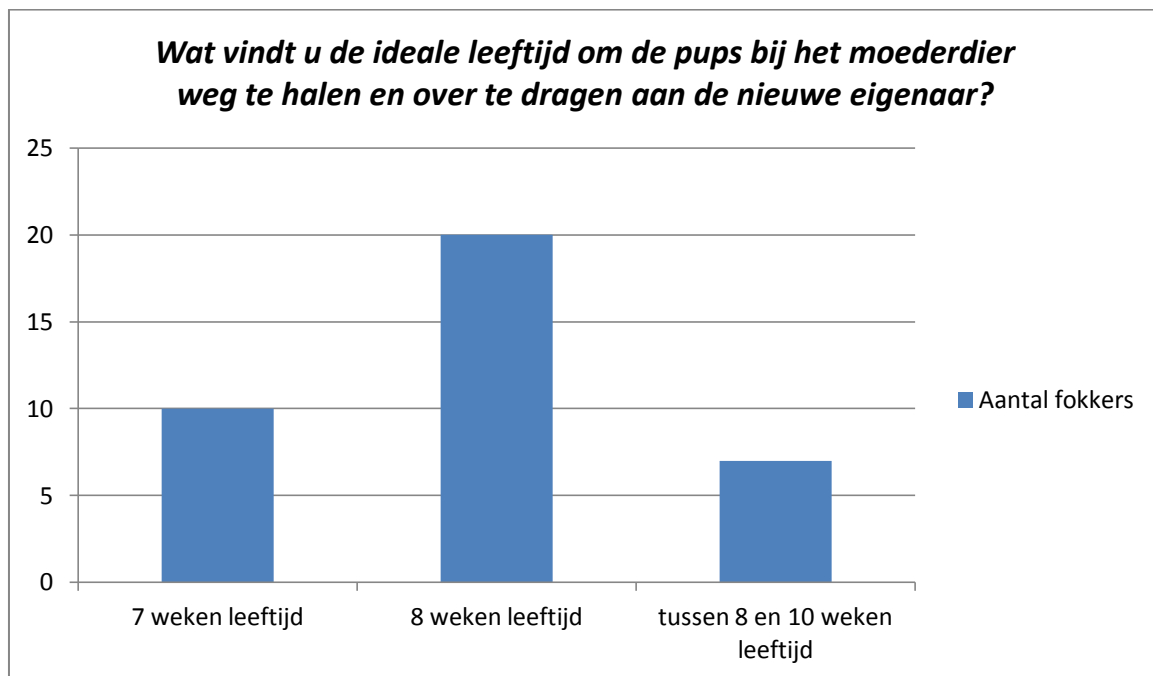
Het doel was om 66 fokkers te enquêteren. Echter, door beperkte medewerking van de benaderde fokkers en de beperkte beschikbare tijd is het niet gelukt dit aantal te behalen. In totaal zijn er 37 fokkers geënquêteerd. Van deze geënquêteerde fokkers zijn 29 gevestigd in Nederland, 7 in België en 1 in Spanje.

De resultaten van het onderzoek zijn verwerkt in SPSS. De belangrijkste bevindingen worden hieronder per enquête vraag beschreven.

‘Wat vindt u als fokker de ideale leeftijd om pups bij het moederdier weg te halen en over te dragen aan de nieuwe eigenaar?’

Meer dan de helft van de respondenten (54,1%) geeft aan 8 weken de ideale leeftijd te vinden. Daarnaast heeft 27% van de fokkers hier gekozen voor een leeftijd van 7 weken en dan is er nog een klein deel (18,9%) die het liefst de pups overdraagt aan de nieuwe eigenaar als de pup tussen de 8 en 10 weken oud is.

In onderstaande figuur 9; verdeling fokkers vraag 1, is de verdeling van de respondenten schematisch weergegeven.

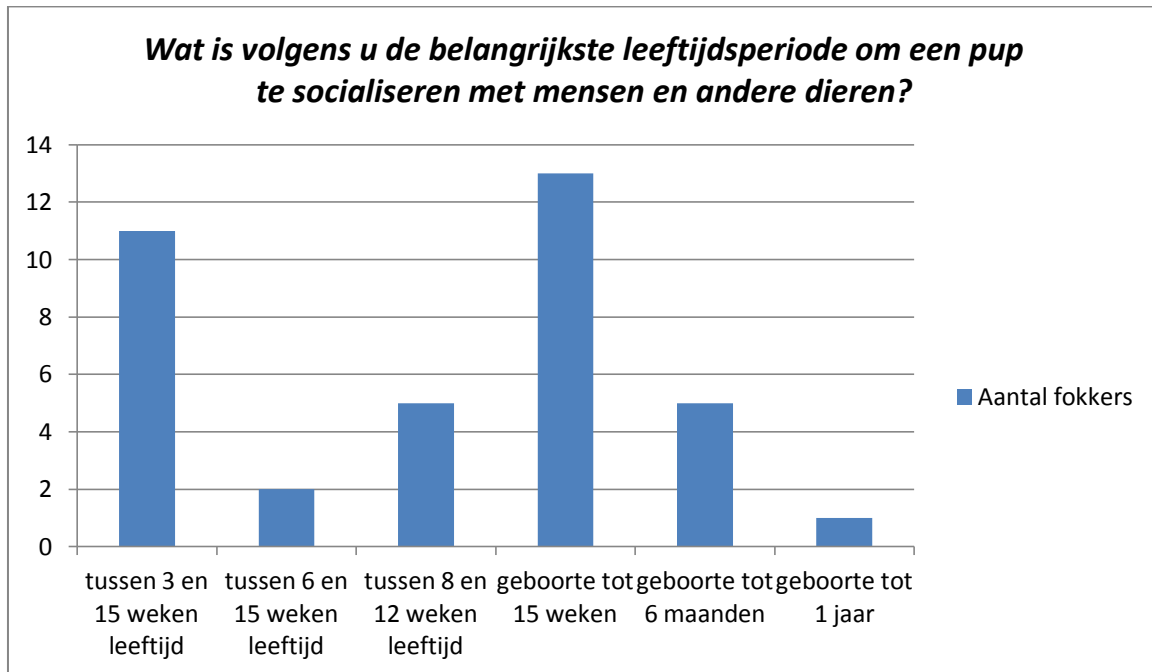


Figuur 9; verdeling fokkers vraag 1

'Wat is volgens u de belangrijkste leeftijdsperiode van een pup om hem/haar te socialiseren met mensen en andere dieren etc.?'

De antwoorden op deze vraag liepen erg uiteen, variërend van tussen de 8 en 12 weken leeftijd tot antwoorden zoals 'het gehele eerste levensjaar'. De meest genoemde leeftijdsperiode is vanaf geboorte tot 15 weken leeftijd. De variatie in de antwoorden geeft aan dat de fokkers daar erg verschillende meningen over hebben.

In onderstaande figuur 10; verdeling fokkers vraag 2, is de verdeling van de respondenten schematisch weergegeven.



Figuur 10; verdeling fokkers vraag 2

'Hoe draagt u bij aan het socialisatie proces van de pups die u fokt?'

Ruim 37% van de fokkers geeft aan de pups in eigen huis en tuin te laten opgroeien. Daarnaast geeft 29,7% van de fokkers aan dit te doen door de pups regelmatig in contact te brengen met verschillende mensen, kinderen en andere dieren (honden, katten, konijnen worden genoemd). Verder wordt de bijdrage aan het socialisatie proces door 12 van de fokkers samengevat in de term 'basis socialisatie'. Hiermee wordt bedoeld het in contact brengen met mensen en andere dieren, verschillende omgevingssituaties laten ervaren en in enkele gevallen zelfs al het begin van een zindelijkheidstraining.

Een enkeling geeft aan helemaal niets bij te dragen aan het socialisatieproces 'aangezien de socialisatie pas belangrijk is na 8 weken leeftijd', aldus de betreffende fokker.

‘Welke consequenties heeft het voor fokkers in het buitenland dat zij nu al hun gefokte pups tot minimaal 15 weken leeftijd bij zich moeten houden, denkt u?’

De antwoorden op deze vraag waren erg eenduidig. Ruim 70% van de respondenten geeft aan dat het de fokkers in het buitenland meer tijd en geld zal gaan kosten. De overige 30% van de respondenten verwacht dat de fokkers in het buitenland geen of minder pups naar het buitenland zullen exporteren en verkopen.

‘Denkt u dat er voor buitenlandse fokkers nog voldoende afzetmarkt is in Nederland om pups van 15 weken of ouder verkocht te krijgen?’

De antwoorden op deze vraag zijn samen te vatten in een kort ja of nee resultaat. Daaruit blijkt dat 81% van de fokkers deze vraag met nee beantwoordt heeft. De overige 19% (7 fokkers) heeft de vraag met ja beantwoord.

In onderstaande figuur 11; verdeling fokkers vraag 5, is de verdeling van de respondenten schematisch weergegeven.

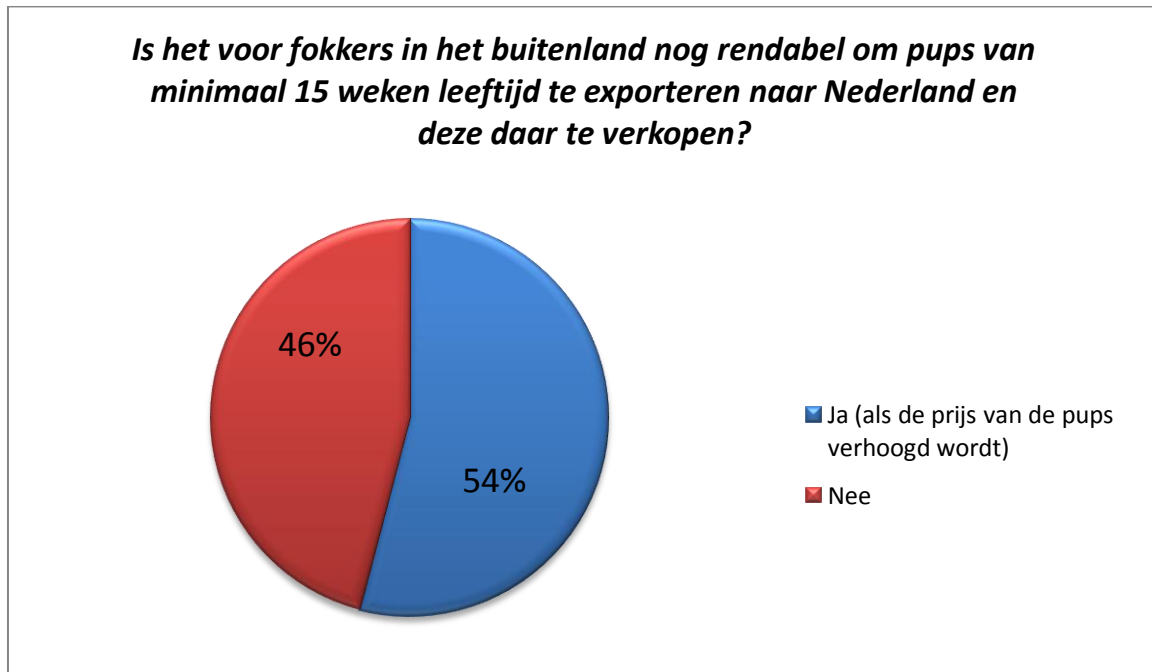


Figuur 11; verdeling fokkers vraag 5

‘Is het voor fokkers in het buitenland nog rendabel om pups van minimaal 15 weken leeftijd te exporteren naar Nederland en deze daar te verkopen?’

De vraag is door 17 fokkers (45,9%) beantwoordt met ‘nee’. De overige 20 fokkers geeft aan te denken dat dit alleen nog rendabel is als de verkoopprijs van de pups dusdanig verhoogd worden waarmee de kosten gedekt kunnen worden. Enkele fokkers geven daarbij al aan dat zij verwachten dat consumenten dit niet bereid zullen zijn (nog) meer voor een pup te gaan betalen.

In onderstaande figuur 12; verdeling fokkers vraag 6, is de verdeling van de respondenten schematisch weergegeven.

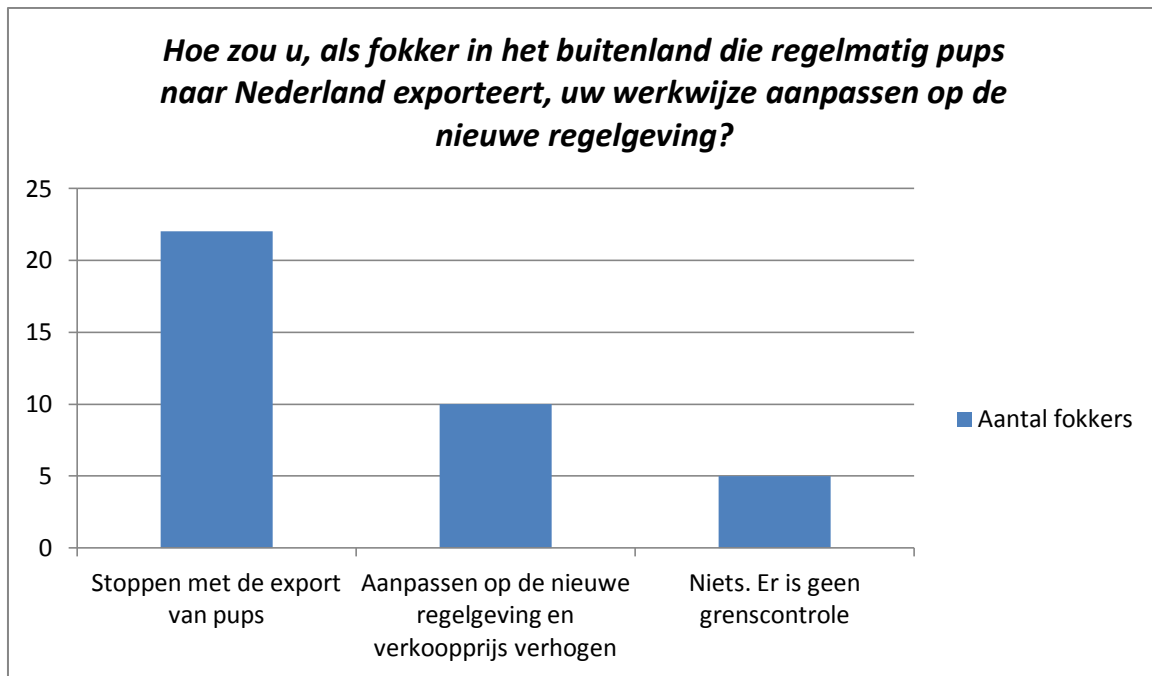


Figuur 12; verdeling fokkers vraag 6

‘Hoe zou u, als fokker in het buitenland die regelmatig pups naar Nederland exporteert, uw werkwijze aanpassen op de nieuwe regelgeving?’

Bijna 60% van de respondenten geeft aan te zullen stoppen met de export van pups. Opvallend is dat alle buitenlandse respondenten vallen onder deze 60% die hebben aangegeven te zullen stoppen met de export. Daarnaast geeft 27% aan zich in dat geval te zullen aanpassen aan de nieuwe regelgeving en door te gaan met de export op de legale wijze, maar wel de prijs van de pups zullen verhogen. Een klein deel van de respondenten (13,5%) geeft aan de werkwijze niet te zullen aanpassen en door te gaan op de werkwijze zoals zij dat altijd gedaan hebben. In dat geval zou de fokker op illegale wijze honden verhandelen. Deze 5 fokkers geven als reden op, dat er toch geen controle is aan de landsgrenzen.

In onderstaande figuur 13; verdeling fokkers vraag 7, is de verdeling van de respondenten schematisch weergegeven.



Figuur 13; verdeling fokkers vraag 7

‘Welke (mogelijke) gevolgen zal de vernieuwde regelgeving kunnen hebben op zowel de legale als de illegale hondenhandel in Europa, denkt u?’

Het merendeel (25 fokkers) van de respondenten geven aan dat zij verwachten dat de illegale hondenhandel zal toenemen omdat volgens hen de nieuwe regelgeving de illegale handel in de hand werkt en enkel de ‘goede fokkers’ de dupe zullen zijn van deze regelgeving. De overige 12 respondenten geven aan dat zij verwachten dat fokkers de pups meer in eigen land zullen gaan verkopen nu de export bemoeilijkt wordt. Zij verwachten hierdoor meer marktaandeel voor de Nederlandse fokkers omdat de consumenten vraag gelijk zal blijven en er minder aanvoer zal zijn van pups uit het buitenland.

Enkele fokkers hebben aangegeven meer inteelt te verwachten in de loop van de jaren, omdat zij minder aanwas van honden uit het buitenland verwachten. Dit betekent minder aanvoer van andere bloedlijnen. Daarnaast geven diverse fokkers aan dat zij verwachten dat de nieuwe regelgeving, die voornamelijk bedoeld is om de insleep van het rabiësvirus te voorkomen, juist een averechtse uitwerking zal hebben. De reden die zij daarvoor geven is dat zij verwachten dat de illegale hondenhandel juist zal toenemen, waardoor het risico op de insleep van het rabiësvirus juist stijgen.

Hoofdstuk 8. Discussie

In dit hoofdstuk wordt de discussie van de materiaal en methode beschreven. In het literatuuronderzoek kon weinig tot geen informatie verkregen worden over de invloed van de nieuwe regelgeving op de hondenhandel. De reden hiervan is dat de regelgeving zo nieuw is dat er nog geen gevolgen zijn vastgesteld. Hierdoor is de afweging tussen het literatuuronderzoek en het eigen onderzoek beperkt. Om die reden zijn twee praktijk onderzoeken uitgevoerd die wel met elkaar vergeleken kunnen worden. Deze afweging wordt dan ook beschreven in dit hoofdstuk.

8.1 Discussie materiaal en methode

Bij het uitvoeren van de eigen onderzoeken zijn bepaalde materialen en methoden toegepast. In de volgende paragrafen worden de sterke punten en verbeterpunten van de toegepaste materialen en methoden beschreven.

8.1.1 Sterke punten

De onderzoeksvragen zijn opgesteld na het uitvoeren van het literatuuronderzoek. Deze volgorde in de werkwijze zorgde ervoor dat informatie, die ontbrak uit het literatuuronderzoek, alsnog verkregen kon worden door middel van het eigen onderzoek.

Het uitvoeren van twee eigen onderzoeken heeft ervoor gezorgd dat er een duidelijk beeld ontstaan is over de mening van zowel de consument, als de mening van de fokker en deze tegen elkaar afgewogen konden worden.

Alle gestelde vragen zijn door de respondenten goed begrepen en op juiste wijze beantwoord, dit geeft aan dat de vragen op een duidelijke manier gesteld zijn.

De enquêtes bestonden voor een groot deel uit open vragen. Dit bemoeilijkt het verwerken van de resultaten, maar zorgt er daarentegen wel voor dat de respondent zo min mogelijk beïnvloed wordt in het geven van zijn/haar antwoorden. Het streven was om de respondent zo weinig mogelijk te beïnvloeden of in een bepaalde richting te sturen bij het geven van zijn/haar antwoorden, dat is door middel van de toegepaste manier van vraagstelling dan ook gelukt.

8.1.2 Verbeterpunten

De gestreefde grootte van de onderzoeksgroepen zijn niet behaald. De oorzaak hiervan ligt in de beperkte medewerking van consumenten en fokkers en de beperkte tijd die beschikbaar was voor het uitvoeren van het eigen onderzoek. Uit de resultaten is echter wel gebleken dat de antwoorden van de respondenten niet erg verdeeld waren. Naar verwachting zou een grotere onderzoeksgroep dan ook weinig extra variëteit in de antwoorden brengen.

Vooraf de medewerking van de fokkers was erg beperkt. Fokkers zijn telefonisch benaderd om hun medewerking te vragen. In veel gevallen werd deze medewerking toegezegd, maar werd daar nooit gevolg aan gegeven – de enquête werd vervolgens niet ingevuld. Er zijn in totaal ruim 80 fokkers benaderd, waarvan slechts 37 fokkers de enquête daadwerkelijk hebben ingevuld. Terugkijkend op het onderzoek zou het in een eventueel vervolgonderzoek wellicht beter zijn de fokkers persoonlijk te benaderen en de enquête direct mondeling af te nemen. Zo kan voorkomen worden dat fokkers toezeggen de enquête in te vullen en dit vervolgens niet doen.

Zoals eerder aangegeven zijn er diverse open vragen gesteld. Ondanks dat hier bewust voor gekozen is, vanwege de voordelen, heeft dit ook een nadeel; het bemoeilijkt het verwerken van de resultaten.

Achteraf moeten de antwoorden alsnog gecategoriseerd worden, dit vergt veel tijd. Bij een onderzoek met vele vragen en een grotere onderzoeksgroep zou het gemakkelijker zijn vooraf categorieën te maken waaruit de respondent kan kiezen. De resultaten kunnen dan gemakkelijker en sneller uitgewerkt worden.

Uit het fokkers onderzoek is gebleken dat het kostenplaatje voor de buitenlandse fokkers als een issue wordt gezien. Door het houden van een pup tot aan 15 weken leeftijd zullen de kosten voor de fokkers namelijk aanzienlijk oplopen. De fokkers geven dan ook aan dat de prijs van pups omhoog zal moeten om het randabel te houden. In het consumenten onderzoek is wel gevraagd of zij bereid zijn een pup van 15 weken of ouder aan te schaffen, er is echter niets gevraagd over het financiële aspect. Beter zou geweest zijn als ook de mening van de consument gevraagd was over het aanschaffen van een pup van 15 weken of ouder voor een hogere prijs.

8.2 Discussie resultaten eigen onderzoeken

Er is bewust gekozen voor het uitvoeren van twee eigen onderzoeken, namelijk een onderzoek onder consumenten en een onderzoek onder fokkers. Hier is voor gekozen omdat de nieuwe regelgeving invloed heeft op beide partijen. Door het uitvoeren van twee onderzoeken is het beeld van beide partijen over de nieuwe regelgeving duidelijk geworden.

Door de resultaten van beide onderzoeken tegen elkaar af te wegen komen een aantal opvallende punten naar voren. De punten worden hieronder beschreven en toegelicht.

Het merendeel van de consumenten heeft een pup het liefst op een leeftijd van 8 weken in huis, dit komt overeen met de mening van het merendeel van de fokkers. Het merendeel van de fokkers geeft aan 8 weken leeftijd de ideale leeftijd te vinden om de pups te scheiden van het moederdier en over te dragen aan de nieuwe eigenaar.

Bijna 59% van de ondervraagde consumenten denkt dat de belangrijkste socialisatieperiode van de pup plaatsvindt tussen 8 en 15 weken leeftijd. Fokkers zien dit anders, het merendeel van de fokkers denkt dat deze periode plaatsvindt vanaf de geboorte tot 15 weken leeftijd, gevolgd door een groot deel van de fokkers die denkt dat dit plaatsvindt tussen 3 en 15 weken leeftijd. De consumenten en de fokkers hebben hier beiden blijkbaar hele verschillende ideeën over. Overeen komt wel dat beide partijen denken dat de eerste belangrijkste socialisatie periode plaatsvindt tot 15 weken leeftijd.

De consumenten is gevraagd of zij een pup van 15 weken of ouder willen aanschaffen. Meer dan de helft van de respondenten vindt het geen probleem om een pup van 15 weken aan te schaffen. Hierbij geeft bijna elke respondent wel aan dat zij hiertoe alleen bereid zijn als het een pup uit het buitenland betreft, omdat dit niet anders kan. Dit geeft aan dat de consument welwillend is om een pup uit het buitenland aan te schaffen op 15 weken leeftijd. Dit staat erg haaks op de verwachting van de fokkers. Ruim 80% van de fokkers verwacht namelijk dat er niet voldoende afzetmarkt is in Nederland om buitenlandse pups van 15 weken of ouder verkocht te krijgen.

Fokkers geven aan te verwachten dat het niet meer rendabel is om pups te exporteren vanuit het buitenland naar Nederland, tenzij de verkoopprijs van de pup dusdanig verhoogd wordt dat de kosten gedekt kunnen worden. Helaas is uit het consumentenonderzoek niet naar voren gekomen of de respondenten die bereid zijn een pup van 15 weken of ouder aan te schaffen, hier ook toe bereid zijn als de prijs van de pup dusdanig verhoogd wordt.

Beide partijen verwachten dat de nieuwe regelgeving een negatieve invloed zal hebben op de hondenhandel. Zij verwachten beiden dat de illegale hondenhandel toe zal nemen, omdat het fokken en het internationaal verhandelen van pups op een legale wijze niet meer rendabel en werkbaar is. De vraag van de consument zal gelijk blijven, de aanwas van pups moet daarom ook gelijk blijven. Als de legale fokkers minder marktaandeel hebben, zullen naar hun verwachting de broedfokkers deze extra vraag beantwoorden door nog meer pups te verhandelen op illegale wijze. Ook verwachten beiden dat een deel van de legale fokkers zal overgaan tot illegale handel omdat de legale werkwijze niet meer rendabel en werkbaar is. Door toename van de illegale hondenhandel verwachten beide partijen juist méér risico op de insleep van rabiës in Nederland, in plaats van de afname van dit risico, waar de nieuwe regelgeving voor bedoeld is.

Beide partijen noemen ook het risico op meer inteelt omdat zij verwachten dat de bloedlijnen nauwer worden door minder aanwas van (gezonde) pups uit het buitenland. Ook verwachten beide partijen dat het risico op insleep van rabiës in Nederland juist alleen maar toeneemt door de nieuwe regelgeving omdat de illegale hondenhandel toe zal nemen en de beperkte controle aan de grenzen niet aangepakt wordt.

8.3 Discussie resultaten literatuuronderzoek en resultaten eigen onderzoeken

Uit het literatuuronderzoek is gebleken dat de overheid de nieuwe regelgeving heeft ingevoerd om de kans op het importeren van pups met rabiës te verkleinen. De reden hiervoor is dat de import van pups uit onder andere nieuw toetredende Oost-Europese lidstaten, die niet allemaal vrij zijn van rabiës, de laatste jaren sterk toeneemt. Ook de aandacht voor dierenleed in het buitenland en daarmee de groeiende behoefte om dieren naar Nederland te halen, vergroten de kans op rabiës in Nederland.

Uit het eigen onderzoek is gebleken dat de nieuwe regelgeving juist een negatieve invloed kan hebben op de werkwijze van fokkers. Fokkers die voorheen op een legale wijze pups exporteerden naar Nederland zullen hiermee stoppen, waardoor illegale fokkers meer marktaandeel kunnen verwerven. Ook zijn er buitenlandse fokkers die aangeven de werkwijze niet aan te zullen passen op de nieuwe regelgeving, met als gevolg dat zij op dit moment ook op illegale wijze aan het verhandelen zijn, terwijl zij dit voorheen op legale wijze deden.

Uit interviews met experts van de Dierenbescherming en de NVWA is gebleken dat ook zij verwachten dat de nieuwe regelgeving juist een averechts effect zal hebben. Zij verwachten dat de consumentenvraag gelijk zal blijven, terwijl legale fokkers hier niet aan kunnen voldoen. Hierdoor zou volgens hen de illegale hondenhandel kunnen toenemen.

Uit deze interviews is ook naar voren gekomen dat de experts verwachten dat consumenten geen pup van 15 weken leeftijd willen aanschaffen, in verband met het missen van de eerste socialisatiefase van de pup. Uit het eigen onderzoek is gebleken dat de fokkers hier hetzelfde over denken. Echter, de consumenten denken hier toch anders over; het merendeel is welwillend om een pup van 15 weken of ouder aan te schaffen als de pup uit het buitenland komt, omdat er geen andere mogelijkheid is dan daarop te wachten vanwege de nieuwe regelgeving. Er wordt daarbij duidelijk benadrukt dat zij hier geen keuze in hebben, als zij de keuze wel zouden hebben zouden ze

niet de voorkeur geven aan een pup van 15 weken in verband met het missen van de eerste socialisatiefase.

Verder is uit literatuuronderzoek gebleken dat de eerste belangrijkste socialisatiefase van een pup plaatsvindt tussen 3 en 12 weken leeftijd. Een slechte eerste socialisatie fase is onomkeerbaar volgens de literatuur. Uit het eigen onderzoek is gebleken dat de meeste consumenten denken dat deze fase plaatsvindt tussen 8 en 15 weken leeftijd. Slechts 21,9% van de consumenten begrijpt dat de fase plaatsvindt tussen 3 en 12 weken leeftijd.

Fokkers hebben hierover een heel verdeelde mening, maar in ieder geval denken de meeste fokkers dat deze fase plaatsvindt voor 15 weken leeftijd. Geen één fokker heeft het correcte antwoord van 3 tot 12 weken leeftijd genoemd. Dit geeft aan dat, of de ervaringen in de praktijk anders zijn dan beschreven wordt in de literatuur, of dat de consumenten en fokkers te weinig kennis hebben over de leeftijdsperiode waarin de eerste socialisatiefase plaatsvindt. Verder geven de antwoorden op deze vragen aan dat consumenten en fokkers begrijpen dat het ongunstig is om een pup pas op 15 weken leeftijd van het moederdier te scheiden en te verkopen, aangezien de belangrijkste socialisatiefase dan al achter de rug is.

Hoofdstuk 9. Conclusies

In dit afstudeeronderzoek heeft de volgende onderzoeksvraag centraal gestaan:

‘Welke mogelijke effecten heeft de nieuwe regelgeving omtrent de verplichte rabiës vaccinatie voor pups die geïmporteerd worden in Nederland, die op 29 december 2014 in werking is getreden, op de legale en illegale hondenhandel?’

Naar aanleiding van het uitgevoerde literatuuronderzoek, de interviews en de eigen onderzoeken kan antwoord gegeven worden op de hoofdvraag met vaststelling van de volgende mogelijke gevolgen:

Mogelijke negatieve gevolgen:

- Legale buitenlandse fokkers kunnen/willen hun werkwijze niet aanpassen na invoering van de nieuwe regelgeving, dit zal teveel geld en tijd kosten. Zij zullen stoppen met de export van pups naar Nederland. De illegale fokkers en handelaren krijgen daardoor een groter marktaandeel want de consumentenvraag zal gelijk blijven → de illegale hondenhandel neemt toe → toenemend risico op de insleep van rabiës in Nederland.
- Legale buitenlandse fokkers kunnen/willen hun werkwijze niet aanpassen na invoering van de nieuwe regelgeving, dit zal teveel tijd en geld kosten. Zij zullen verder gaan met de handel van pups op de wijze zoals ze voorheen ook deden; dat betekent dat zij sinds 29 december 2014 op illegale wijze aan het werk zijn → de illegale hondenhandel neemt toe → toenemend risico op de insleep van rabiës in Nederland.
- Door verminderde aanwas van honden uit het buitenland zullen de bloedlijnen van hondenrassen in Nederland nauwer worden, de inteelt neemt toe → meer risico op erfelijke afwijkingen en aandoeningen.
- Consumenten zijn niet goed geïnformeerd over de nieuwe regelgeving, zij zijn zich niet bewust van het feit dat een pup uit het buitenland jonger dan 15 weken leeftijd sowieso illegaal geïmporteerd is. Zij zullen daardoor niet beseffen dat zij een illegaal geïmporteerde pup aanschaffen. Illegale fokkers en handelaren kunnen daardoor ongestoord verder gaan met hun werkwijze en meer marktaandeel verkrijgen doordat een deel van de legale fokkers gestopt is met het exporteren van pups → de illegale hondenhandel neemt toe → toenemend risico op de insleep van rabiës in Nederland.

De overheid heeft vastgesteld dat het risico op insleep van rabiës in Nederland toeneemt door de sterke toename van de illegale import van pups uit het buitenland in de afgelopen jaren. Met de nieuwe regelgeving zou de illegale hondenhandel nog sterker toenemen, dit zou het risico op insleep van rabiës in Nederland alleen maar vergroten. De regelgeving zou daarmee een averechts effect hebben.

Mogelijke positieve gevolgen:

- De aanwas van pups uit het buitenland neemt af, omdat er consumenten zijn die geen pup van 15 weken of ouder wil aanschaffen. Hierdoor krijgt de Nederlandse fokker meer marktaandeel in eigen land → de aanwas van honden uit het buitenland neemt af (mits de Nederlandse fokkers aan de consumentenvraag kunnen voldoen).

Als de illegale hondenhandel afneemt zullen de Nederlandse fokkers in een (nog) grotere consumentenvraag moeten voorzien. Gezien de bestaande wachtlijsten bij fokkers in Nederland is te concluderen dat op dit moment de consumentenvraag al te groot is voor de fokkers in Nederland. Naar verwachting zullen de Nederlandse fokkers een grotere consumentenvraag dan ook niet aankunnen.

Uitgaande van de resultaten van het eigen onderzoek en het literatuuronderzoek kan gesteld worden dat de nieuwe regelgeving betreft de verplichte rabiës vaccinatie voor alle honden die Nederland binnengebracht worden, waardoor pups jonger dan 3 maanden het land niet meer in mogen, naar verwachting een negatieve uitwerking zal hebben op zowel de legale als de illegale hondenhandel.

Hoofdstuk 10. Aanbevelingen

Gezien de beperkte literatuur over de (mogelijke) gevolgen van de nieuwe regelgeving omtrent de verplichte rabiës vaccinatie voor pups die op 29 december 2014 in werking is getreden, is dit afstudeeronderzoek het eerste onderzoek geweest naar deze mogelijke gevolgen.

De resultaten van het onderzoek laten zien wat de verwachtingen zijn voor de toekomst, als gevolg van de nieuwe regelgeving. Er zijn nog geen feiten en cijfers bekend omdat de regelgeving pas zo kort geleden in werking getreden is. Om te onderzoeken wat de werkelijke gevolgen zijn op zowel de legale als de illegale hondenhandel zou het aan te bevelen zijn een vervolgonderzoek uit te voeren over enkele jaren. Op dat moment kan vastgesteld worden wat de exacte gevolgen zijn na invoering van de nieuwe regelgeving. Er kan op dat moment gekeken worden naar toename of afname van zowel de illegale en de legale hondenhandel.

Het is aan te bevelen in vervolgonderzoek een grotere onderzoeksgroep te ondervragen. Voornamelijk de mening van buitenlandse fokkers is van belang. In dit afstudeeronderzoek is hun mening beperkt gebleven tot slechts enkele buitenlandse fokkers. Omdat uit literatuuronderzoek is gebleken dat zowel legaal als illegaal geïmporteerde pups voornamelijk afkomstig zijn uit Oost-Europese landen is het aan te bevelen fokkers te interviewen die gevestigd zijn in Oost-Europese landen.

Daarnaast is het aan te bevelen tijdens vervolgonderzoek meer aandacht te besteden aan het financiële aspect van het onderwerp. Fokkers hebben aangegeven dat de kosten sterk zullen toenemen als pups tot 15 weken leeftijd bij de fokker verblijven. Zoals beschreven verwachten zij dan ook dat de export en verkoop van pups in Nederland nog wel rendabel kan zijn, mits de verkoopprijs van de pup dusdanig verhoogd wordt. In het uitgevoerde onderzoek is niet naar voren gekomen of de consument bereid is meer geld te betalen voor een geïmporteerde pup van 15 weken of ouder. Hier zou in vervolgonderzoek meer aandacht aan besteed kunnen worden vast te stellen of de consumenten nog steeds zo welwillend zijn om pups van 15 weken of ouder te kopen als de prijs van de pups omhoog gaat.

Zoals eerder genoemd, zou het aantal respondenten kunnen toenemen wanneer deze persoonlijk benaderd worden en de enquêtes direct mondeling afgenomen worden. Op die manier kunnen vragen waar nodig ook nog extra toegelicht worden aan de respondent.

Tot slot is het aan te bevelen de consument beter te informeren over de vernieuwde regelgeving. Uit eigen onderzoek is gebleken dat de kennis van consumenten over de nieuwe regelgeving te wensen overliet. Hierin ligt wellicht een taak voor overheidsinstanties en dierenwelzijnsorganisaties. Door de consument beter te informeren is zij zich ook meer bewust bij de aanschaf van een pup uit het buitenland of deze pup daadwerkelijk op legale wijze geïmporteerd is. Het verschil tussen een pup van 7 weken leeftijd en een pup van 15 weken leeftijd zou namelijk duidelijk zichtbaar moeten zijn voor de consument.

Bronnenlijst

- De raad voor Dieraangelegenheden. (2008, januari 17). *Europees welzijnsbeleid voor gezelschapsdieren*. Opgeroepen op november 11, 2014, van Website van rda: <http://www.rda.nl/home/article-36?highlight=europees>
- Dierenziekenhuizen. (2015, 2 23). *informatie over rabiës*. Opgeroepen op 2 23, 2015, van website van Dierenziekenhuizen: <http://dierenziekenhuizen.nl/honden/rabies-hond/>
- Europa EU. (2015, 3 7). *Info over de EU*. Opgeroepen op 3 7, 2015, van Website van de Europese Unie: http://europa.eu/about-eu/index_nl.htm
- Fieggen, P. (2015, 2 25). Belang de Dierenbescherming. (L. Heijne, Interviewer)
- Forum welzijn gezelschapsdieren. (2006). *Gedeelde zorg feiten & cijfers*. Den Haag: de Raad voor Dieraangelegenheden.
- Four Paws International. (2013). *Puppy trade in Europe*. Wenen - Oostenrijk: Four Paws.
- Het Landelijk Coördinatiecentrum Reizigersadviesing. (2015, 3 7). *Info over rabiës status EU landen*. Opgeroepen op 3 7, 2015, van Website van het Landelijk Coördinatiecentrum Reizigersadviesing: <http://www.lcr.nl/Landen>
- Hogeschool HAS. (2011). *Feiten en Cijfers van de Gezelschapsdierensector*. Den Bosch: HAS Kennistransfer.
- International, F. P. (2013). *Puppy Trade in Europe*. London: Four Paws International.
- Kooi, D. E. (2014, (z.d.)). *Rabiës*. Opgeroepen op november 11, 2014, van Website van Wageningen UR: <http://www.wageningenur.nl/nl/show/Rabies.htm>
- Kumar, V., & Abbas, A. (2011). *Robbins and Cotran Pathologic Basis of Disease*. januari: Elsevier Health Sciences.
- LICG. (2014, (z.d.)). *Hondsdolheid (rabiës)*. Opgeroepen op november 15, 2014, van Website van LICG: <http://www.licg.nl/2xx/praktisch/gezondheid-mens-en-dier/zoonosen/hondsdolheid-rabies.html>
- LICG. (2014, (z.d.)). *Invoereisen per land - Europa*. Opgeroepen op oktober 1, 2014, van Website van LICG: <http://www.licg.nl/x0/praktisch/reizen-en-vakantie/invoereisen/invoereisen-per-land-europa.html>
- Lievens, G. R. (2005). *Kijk uit voor malafide hondenhandel*. Leuven: KUL.
- NVWA. (2012, februari 17). *Hond met hondsdolheid aangetoond in Amsterdam*. Opgeroepen op november 15, 2014, van Website van VWA: <http://www.vwa.nl/actueel/nieuws/nieuwsbericht/2020781/hond-met-hondsdolheid-aangetoond-in-amsterdam>
- NVWA. (2013, oktober 22). *Hondsdolheid bij 2 puppies uit Bulgarije*. Opgeroepen op november 15, 2014, van Website van VWA: <https://www.vwa.nl/onderwerpen/bacterien->

ziekteverwekkers/dossier/hondsdoelheid-

rabies/nieuwsoverzicht/nieuwsbericht/2039781/hondsdoelheid-bij-2-puppies-uit-bulgarije

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2011, 5 4). *LCI-richtlijn rabiës*. Opgeroepen op 2 23, 2015, van Website van Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu:

http://www.rivm.nl/Documenten_en_publicaties/Professioneel_Praktisch/Richtlijnen/Infectieziekten/LCI_richtlijnen/LCI_richtlijn_Rabi%C3%ABs

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2015, 2 23). *informatie over rabiës*. Opgeroepen op 2 23, 2015, van Website van Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu:

http://toolkits.loketgezondleven.nl/toolkits/?page_id=1865#link_6930

Rijksoverheid. (2014, 7 1). *Info over wettelijk minimale leeftijd scheiden moederdier*. Opgeroepen op 2 9, 2015, van Website van Rijksoverheid:

http://wetten.overheid.nl/BWBR0035217/Hoofdstuk1/5/Artikel120/geldigheidsdatum_09-02-2015

Rijksoverheid. (2014, (z.d.)). *mag mijn kat, fret of hond mee op vakantie*. Opgeroepen op november 1, 2014, van website van rijksoverheid: <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/dieren/vraag-en-antwoord/mag-mijn-kat-fret-of-hond-mee-op-vakantie.html>

Rijksoverheid. (2014, juli 1). *verplichte vaccinatie hondsdoelheid bij import puppy's en kittens*.

Opgeroepen op oktober 1, 2014, van website van rijksoverheid:

<http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2014/07/01/verplichte-vaccinatie-hondsdoelheid-bij-import-puppy-s-en-kittens.html>

Rosa, M. d., Stenvers, O., & Smak, J. (2013). De Geschiedenis van Rabiës bij Dieren in Nederland. *Tijdschrift voor Diergeneeskunde*, 2-8.

Scharroo, J. (2006, 1 1). Handhaven in een hondenwereld. *Dier & Milieu*, p. 21.

Stahl, J., Gautret, P., Ribadeau-Dumas, F., Strady, C., Moal, G. L., Souala, F., et al. (2014). Update on human rabies in a dog- and fox-rabies-free country. *Elsevier*, 292-301.

Steekproefcalculator. (2014, 12 12). *steekproefcalculator*. Opgeroepen op 12 12, 2014, van website van steekproefcalculator: <http://www.steekproefcalculator.com/steekproefcalculator.htm>

Stichting Platform Verantwoord Huisdierenbezit. (2010, januari 27). *Normbladen PVH (gidsen voor goede praktijken)*. Opgeroepen op november 15, 2014, van webiste van WUR: <http://edepot.wur.nl/157422>

Stichting Platform Verantwoord Huisdierenbezit. (2010, 1 27). *www.huisdieren.nl*. Opgeroepen op 2 9, 2015, van Website van Stichting Platform Verantwoord Huisdierenbezit: <file:///C:/Users/Larissa/Desktop/CAH%205e%20jaar/Scriptie/normbladen%20pup.pdf>

van Klingereren, D. D. (2015, 2 23). Behandeling rabiës bij de hond. (L. Heijne, Interviewer)

van 't Wout, R. (2014, 12 15). Belang NVWA. (L. Heijne, Interviewer)

van Uhm, D. D. (2010, mei). *De puppydossiers - een koppeling tussen theorie en praktijk*. Opgeroepen op september 8, 2014, van Website van IFAW: <http://www.ifaw.org/nederland/mediacentrum/de-puppy-dossiers-onderzoek-naar-de-illegale-hondenhandel>

WisFaq. (2015, 3 7). *Toepassing eindige populatie correctie*. Opgeroepen op 3 7, 2015, van Website van WisFaq: <http://www.wisfaq.nl/show3archive.asp?id=54661&j=2008>

Bijlagen

Bijlage 1. Checklist schriftelijk rapporteren

Naam: Larissa Heijne

Klas: 4rstDG

Datum: 1 mei 2015

Titel verslag: Plan van aanpak afstudeerwerkstuk 'Een onderzoek naar de mogelijke effecten van de nieuwe regelgeving omtrent de verplichte rabiës vaccinatie voor geïmporteerde pups, die op 29 december 2014 in werking is getreden, op de legale en illegale hondenhandel.'

Nadat je je verslag/rapport hebt gecontroleerd met behulp van deze checklist, voeg je deze toe als bijlage. Zonder de checklist vindt er geen beoordeling plaats.

De beoordelingscriteria die met een * zijn aangegeven, zijn de zogenaamde '*killing points*'. Indien de assessor meer dan vijf '*killing points*' heeft aangekruist, dien je het rapport/verslag op alle onvoldoende onderdelen te verbeteren. Voor de herbeoordeling moet je ook de oude versie inleveren. In het afstudeerwerkstuk zijn geen '*killing points*' toegestaan! AANVINKEN WAT NIET IN ORDE IS!

1. Het taalgebruik:
 - ☐ Bevat niet meer dan drie grammaticale, spel- en typefouten per duizend woorden* **Bij meer dan drie fouten per duizend woorden is het rapport/verslag afgekeurd!**
 - ☐ Heeft een adequate interpunctie*
 - ☐ Is afgestemd op de gekozen doelgroep (juiste stijl)*
 - ☐ Laat een zakelijke en actieve schrijfstijl zien*
 - ☐ Bevat geen persoonlijke voornaamwoorden*
2. Het rapport/verslag:
 - ☐ Is ingebonden (hard copy)*
 - ☐ Is vrij van plagiaat* (zie examenreglement)
3. De omslag:
 - ☐ Bevat de titel
 - ☐ Vermeldt de auteur(s)
4. De titelpagina/het titelblad:
 - ☐ Heeft een specifieke titel*
 - ☐ Vermeldt de auteur(s)*
 - ☐ Vermeldt de plaats en de datum*
 - ☐ Vermeldt de opdrachtgever(s)*
5. Het voorwoord:
 - ☐ Bevat de persoonlijke aanleiding tot het schrijven van het rapport/verslag
 - ☐ Bevat persoonlijke bedankjes (persoonlijke voornaamwoorden toegestaan)
6. De inhoudsopgave:
 - ☐ Vermeldt alle genummerde onderdelen van het rapport/verslag*
 - ☐ Vermeldt de samenvatting en de bijlage(n)
 - ☐ Is overzichtelijk
 - ☐ Heeft een correcte paginaverwijzing
7. De samenvatting:
 - ☐ Is een verkorte versie van het gehele rapport/verslag
 - ☐ Bevat conclusies
 - ☐ Bevat geen persoonlijke mening
 - ☐ Is gestructureerd
 - ☐ Is zakelijk geschreven
 - ☐ Staat direct na de inhoudsopgave
8. De inleiding:
 - ☐ Is hoofdstuk 1*
 - ☐ Nodigt uit tot lezen
 - ☐ Beschrijft het onderzoekskader*
 - ☐ Beschrijft de probleemstelling*
 - ☐ Vermeldt het doel*
- ☐ Geeft informatie over de gevolgde onderzoeksmethode*
- ☐ Geeft kort de inhoud per hoofdstuk van het rapport/verslag weer* (zie intranet)
9. De (opmaak van de) kern:
 - ☐ Bestaat uit genummerde hoofdstukken en (sub)paragrafen (maximaal drie niveaus)*
 - ☐ Deze zijn verschillend in opmaak*
 - ☐ De hoofdstukken en (sub)paragrafen hebben een passende titel
 - ☐ Een hoofdstuk beslaat ten minste één pagina
 - ☐ Een nieuw hoofdstuk begint op een nieuwe pagina
 - ☐ De zinnen lopen door (geen 'enter' binnen een alinea gebruiken)
 - ☐ De figuren zijn (door)genummerd en hebben een passende titel (onder de figuur)*
 - ☐ De tabellen zijn (door) genummerd en hebben een passende titel (boven de tabel)*
 - ☐ In de tekst zijn er verwijzingen naar figuren en/of tabellen*
 - ☐ De tekst bevat verwijzing naar de desbetreffende bijlage(n)
 - ☐ De pagina's zijn genummerd*
 - ☐ De pagina's hebben een aantrekkelijke opmaak
10. De discussie:
 - ☐ Bevat een vergelijking met relevante literatuur
 - ☐ Geeft de valide argumentatie weer
 - ☐ Bevat een kritische reflectie op de eigen bevindingen (zie intranet)
11. De conclusies en aanbevelingen:
 - ☐ De conclusies zijn gebaseerd op relevante feiten
 - ☐ De aanbevelingen zijn gebaseerd op relevante feiten
 - ☐ Bevatten geen nieuwe informatie*
12. De bronvermelding:
 - ☐ In de tekst is conform de geldende APA-normen* (zie intranet)
13. De literatuurlijst:
 - ☐ Is opgesteld conform de geldende APA-normen* (zie intranet)
14. De bijlagen:
 - ☐ Zijn genummerd
 - ☐ Zijn voorzien van een passende titel
 - Bevatten geen eigen analyse